

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

Status

RIKSORGAN FÖR SVERIGES LUNGSJUKA

N:r 7
Juli
1951.
Pris 75 öre

Löderup

Välsorterad trävaru- och byggnadsmaterialaffär
KOL, KOKS, BRIKETTER, ANTRACIT, och VED
SPANNMÅL alla slag samt **KLI, fodermedel och**
foderblandning, gödning m. m.

Aktiebolaget Malte Andersson

Telefon 206

Telefon 136

en sten
gör ingen
stuga —
många
bygger
hus

kooperation är
s a m v e r k a n

Socialpolitik och socialmedicin:

Ledare: Inför förbundskongressen

Under "När och fjärran":

Nya folksjukdomar - och gamla

*I Österled – artikel med bildreportage
från dagens Finland*

Kulturdebatten

Böcker och bokkritik

Är en litteraturkritiker objektiv?

Öman berättar om tipp-
ning och medicin - noveller
schack - korsord m. m.

Månadens Status-nytt!

"ATT ÅKA TÅG" MED
TECKNINGAR AV LASSE
SANDBERG.

Köp

Status

Läs

Julinummer

Status

RIKSORGAN FÖR SVERIGES LUNGSJUKA

14:e årgången

Ansvarig utgivare: Einar Hiller.
Redaktör: Sixten Hammarberg.
Ägare: De Lungsjukas Riksförbund.

Annonsspriser: 1/1 sid. 275:—,
1/2 sid. 140:—, 1/4 sid. 75:—,
småannonser 65 öre pr mm.

Prenumerationspriser: helt år 8:—,
halvt år 4:50

Kontrollmärke,
lagligen skyddat

Huvudredaktionen i Stockholm:

Kocksgatan 15, Stockholm 4.
Telefon 41 39 99 och 44 40 40.
Postgiro nr 95 00 11.

Lokalredaktionen i Malmö:

Kamrergatan 3. Tel. 753 44.
Postgiro nr 95 00 65.

INFÖR FÖRBUNDSKONGRESSEN

När detta nummer når läsekretsen pågår De Lungsjukas Riksförbunds kongress, närmare bestämt dagarna den 1—3 juli, i Göteborg. Som tidigare meddelats står riksförbundets lokalföreningar i Göteborg för värdskapet, och kongressdeltagarna får denna gång gästa rikets andra stad, vilket kan vara väl motiverat, inte minst som motvikt till allt det myckna kongressandet och rådsläendet i kungl. huvudstaden. Därmed behöver man inte enbart se den stora riksstämman i Göteborg som någon avlastnings- eller omväxlingsmanöver. Det är inget tomt smicker för våra värdar i Göteborg om man säger att folket i den västliga landsändan visat ett påfallande stort intresse för det arbete inom tuberkulosvården som bär förbundets signatur. Detta gäller för övrigt i hög grad om förbundsarbetet över hela linjen, att det bäres upp av ett utomordentligt starkt intresse i landsorten — en handlingsvilja som huvudstaden med dess jämförelsevis starkt utbyggda socialvård ingalunda har något monopol på. Ett bevis härför är inte minst antalet föreningar, som nu uppgår till 142 — en ökning med inte mindre än 21 föreningar under den gångna kongressperioden. Många goda uppslag och initiativ till förbättrade levnadsvillkor för landets tuberkulösa ha sin upprinnelse i landsorten, även om de utvecklingsmöjligheter den samlade förbundsverksamheten i Stockholm erbjuder gett den verkliga styrkan och stabiliteten för gemensamma krafttag. Man kan nog också, utan att göra sig skyldig till den pösighet, som gärna vill göra sig bred vid överblickar av den egna organisatoriska styrkan, säga att förbundets aktade ställning i dagens organisations-Sverige uppnåtts genom en harmonisk växelverkan mellan förbundets centrala ledning och dess många lokalföreningar landet runt. Att förbundskongressen nu

för första gången förlägges utanför huvudstaden får därför ses mot bakgrunden av den starka förankring förbundet har ute i landsorten.

Om förbundets ställning som organisation och samlande enhet för de tuberkulösa kan det här vara berättigat att citera några ord av statssekreterare Per Nyström vid en konferens i Medborgarhuset i Stockholm. I det här sammanhanget kan det också vara lämpligt att påpeka, att herr Nyström, vid detta tillfälle, var statssekreterare i Socialdepartementet — nu är han landshövding i Göteborgs- och Bohuslän. På tal om de lungsjukas och partiellt arbetsföras möjligheter till plats i produktionen framhöll han bl. a.:

När det gällt att föra dessa strävanden till praktisk politik, har de partiellt arbetsföras egna organisationer haft en mycket stor betydelse. För att ta ett exempel, så var det under slutet av 1930-talet, som de lungsjukas organisationer — sedermera sammanslutna i De lungsjukas riksförbund — började sin målmedvetna kampanj för en bättre eftervård. Det gällde för dem, att göra myndigheter, landstingsmän och politiker uppmärksamma på, att det inte räckte att bygga sanatorier och organisera dispensärer. Om tuberkulosvården skulle anses vara utbyggd, gällde det också att skapa anordningar för de före detta lungsjukas och konvalescenternas inplacering i produktionen.

Vid sidan av De lungsjukas riksförbund har vi andra organisationer av partiellt arbetsföra, som verkat under senare år. Jag vill framhäva detta, därför att jag anser dessa de partiellt arbetsföras egna organisationer vara ett märkligt avsnitt av våra stora folkrörelser. Det är en organisationsbragd så god som någon, att dessa människor, som ofta har de minsta ekonomiska resurserna i samhället, har slutit sig samman och byggt upp sina egna förbund och låtit sin stämma bli hörd i organisations-Sverige. De har inte endast bidragit till att aktualisera viktiga reformkrav — de har också skänkt hopp och självförtroende och kanske därigenom också bättre hälsa åt tusentals medverkande inom organisationerna.

MAN skriver I PRESSEN

Socialvård och näringsliv i gemensamt samarbetsorgan för partiellt arbetsföra i Göteborg

Det har vid flera tillfällen i Status betonats betydelsen av fastare samarbetsformer för socialvården och näringslivet i syfte att anpassa de arbetshindrade i produktionen. Man synes vara på god väg att förverkliga detta i Göteborg, där ett sammanträde under syssloman Einar Linds ledning tillkommit för att skapa ett samarbetsorgan. Härom skriver *Göteborgs Handels- och Sjöfarts-Tidning*:

Vid sammanträde mellan representanter för Handelskammaren i Göteborg, Göteborgs fackliga centralorganisation och olika sociala institutioner diskuterades samarbete mellan industrien och socialvården i syfte att underlätta inordnandet av de partiellt arbetsföra i produktionen. Förhandlingarna, som leddes av fattigvårdsstyrelsens ordförande, syssloman Einar Lind, gav uttryck åt en samstämmig uppfattning att olika åtgärder för främjande av detta syfte är önskvärda och nödvändiga. Fattigvårdsstyrelsen, Göteborgs arbetslöshetsnämnd och länsarbetsnämnden skall få en framställning att uppdraga de närmare riktlinjerna för ett dylikt samarbete.

Sysselsättningsterapin hjälper till att slå ihjäl slöheten framhöll doktor Willy Mascher bl. a. i ett på positiva synpunkter rikt anförande vid en stor socialvårdskonferens i Eskilstuna. Doktor Mascher, som är läkare vid Löts sanatorium, har stora erfarenheter av problemen bland de lungsjuka — detta avspeglade sig också genom hela hans föredrag. Tidningen *Folket* återger föredraget sammanfattningsvis. Vi citera:

Vi är partiellt arbetsföra lite till mans. Det gäller här rätt man på rätt plats. Men det får här inte bli fråga om välgörenhet. En viss tid måste finnas för "utslussning" av tidigare sjuka. Denna tid måste emellertid göras så kort som möjligt. Det är svårt att hålla dessa människors initiativkraft levande. Vi har försökt på många sätt på Löt. Föreläsningar t. ex. är bra men

Ovanstående citat är kanske tillräckligt. Det belyser i all korthet vårt eget förbunds ställning inom samhällets organisationsliv. En mera kritisk iakttagare kan dock kanske ifrågasätta, om inte De Lungsjukas Riksförbund redan fyllt sin uppgift — om inte signalerna om bättre förståelse för de tuberkulösa under drygt ett årtionde av reformskapande, nu börjar bli lite väl entoniga? På detta skall endast här svaras, att förbundets arbete inte enbart består i opinionsbildande signaler. Den digra verksamhetsberättelse, som just

folkhögskolekurser bättre. Det har vi erfarit efter två års verksamhet. Vi behöver nu en bibliotekskonsulent som lär folk att umgås med böcker.

Sysselsättningsterapin har betytt mycket. Bl. a. har den hjälpt till att slå ihjäl slöheten, livets och hälsans stora fiende. Patienten ska inte endast känna att han eller hon vill utan också att vederbörande kan stå sitt kast.

Men när en så "trimmad" patient kommer ut för att återgå i arbete, möter många gånger chocken. Många arbetsgivare är oförstående. Andra åter, gudskelov, lysande. De kontakter mig och "oss" och vi kan ställa allt till det bästa. Även arbetskamraternas reaktioner kan många gånger medföra svåra själsliga men. För all del, det har blivit mycket bättre men ännu återstår åtskilligt innan allt kan sägas vara bra.

Vi har en kurator för centralasarettet och Löt! Det gäller ju här mycket svåra fall att placera rätt man på rätt plats. Sådant kräver arbete. Det finns alldeles för få som kan delta i detta arbete.

En rätt placerad arbetare ska givetvis ha full lön.

Värdefullt vore om vi kunde skapa särskilda försäkringsformer för sådana arbetare som varit sjuka och där recidiv kan befaras. De unga som varit sjuka ska inte ha så bråttom in i produktionslivet. De kan gott vänta litet. Sänd dem till folkhögskolorna. Där får de intellektuell och moralisk rustning!

Slarv med mat samt jäkt höjer tbc-frekvensen

framgår av en redogörelse om tuberkulosen i Norrköping av dispensärläkare Ragnar Frölinder. Ur *Dagens Nyheter* hämta vi följande sammanfattning av doktor Frölinanders synpunkter:

Tuberkulosen visade förra året stigande tendens i Norrköping. Förklarar dispensärläkaren Ragnar Frölinder. Fallen visade sig också i viss mån svårare. Om orsakerna förklarar dr Frölinder att han har ett intryck av att folk slarvar med maten. En stor del av stadens befolkning äter bara ett mål om dagen och då först fram mot 5—6-tiden på eftermiddagen. Trångboddheten och tidens allmänna jäkt är också ömma punkter i tbc-vården och vidare finns det brister i lagstiftningen angående övervakningen av tbc-sjuka.

ligger på vårt bord, vittnar om att de tuberkulösa egen vilja att utöva ett fortlöpande inflytande över de egna livsvillkoren ingalunda mattats av. Det är ett arbete, som sträcker ut sig över skiftande områden i samhällslivet. Den samlade förbundskongressen i Göteborg — till vilken vi återkomma i följande nummer — kommer säkert också att ge ytterligare besked om de framtida målen. Eller för att ännu en gång anknyta till ovan citerade statsmanuor: förbundet behöver låta sin stämma bli hörd i dagens organisations-Sverige.

Sixten Hammarberg.

Landstingsanslagen till de partiellt arbetsföra

Av de åtgärder till förmån för partiellt arbetsföra, som under de senaste åren vidtagits i vårt land, torde de anslag till arbetsvård, som beviljats av landstingen — och i en del fall även av primärkommuner —, vara förtjänta av en särskild uppmärksamhet. Samtliga landsting ha numera beviljat avsevärda belopp till arbetsträningsverksamhet, skyddad verksamhet och näringshjälp; den sammanlagda anslagssumman uppgick sålunda efter 1950 års landstingssammanträden till inte mindre än 2.487.522 kronor. Till en mycket stor del avse de beviljade anslagen arbetsvård åt lungsjuka, detta gäller framför allt norrlandslänen.

Det bör framhållas, att dessa landstingens anslag till förmån för de partiellt arbetsföra (de första beviljades år 1944) utgöra en ny, tidigare oprövad verksamhetsgren, vilken landstingen frivilligt åtagit sig men som dock ligger helt i linje med den sjukvårdande och yrkesutbildande verksamhet, vilken sedan gammalt åligger landstingen. Man har allt mera kommit till insikt om att arbetsvården betyder mycket inte blott från humanitär synpunkt utan även är en god "kapitalplacering". De pengar, som läggas ner på arbetsträning eller annan arbetsvård, inbesparas säkerligen i icke ringa utsträckning genom minskade sjukvårdskostnader för landstingens räkning och — framför allt — genom minskade socialvårdsunderstöd för primärkommunerna.

Som nämnts, ha landstingen under åren 1944—1950 till yrkesutbildning, s. k. näringshjälp och arbetsträning m. m. åt partiellt arbetsföra beviljat sammanlagt inte mindre än i runt tal 2,5 millioner kronor, varav till utbildningsbidrag och näringshjälp 1.486.000 kronor och till arbetsträning och skyddad verksamhet 1.001.522 kronor (se vidare tabell).

Norrbottnens läns landsting var det, som först ägnade de partiellt arbetsföras problem uppmärksamhet och som också hittills — om man inräknar ett reservationsanslag till utbyggnad av ungdomsskolan i Kalix å 222.700 kronor — bland landstingens beviljat de största anslagen för de arbetshämmades yrkesutbildning, omskolning samt ekonomisk hjälp till erhållande av lämplig sysselsättning m. m. På grund av tuberkulosens stora utbredning inom Norrbotten är det i första hand de, som skadats av genomgången tbc-sjukdom, som varit föremål för landstingets åtgärder. Sålunda har landstinget under de senaste åren anvisat i runt tal 275.000 kronor för att sätta konvalescenter i stånd att bevista olika utbildningsanstalter eller att starta lämplig rörelse. Många manliga konvalescenter, som tidigare haft tyngre anställningar inom industrier, ha omskolats till snickare, målare, elektriker, cykel- och bilreparatörer, trädgårdsförmän, ingenjörer, socialvårdstjänstemän, slöjdlärare, skogsförmän m. m. Vidare ha kvinnor, som före sin sjukdom haft mera påfrestande arbetsanställningar, omskolats till sömmerskor, ekonomiföreståndarinnor, frisörskor, socialvårdsarbetare o. dyl. Andra ha erhållit bidrag (näringshjälp) till upprättande av bl. a. frisørsalonger, bil- och cykelverkstäder, hönserier, fotoateljéer, affärsrörelser av olika slag, hjälp till specialstudier o. s. v. De erfarenheter, som landstinget gjort av sina sålunda ganska omfattande åtgärder för de partiellt arbetsföra, ha varit enbart goda.

Vid 1950 års landsting godkändes förvaltningsutskottets planer på att anordna yrkesutbildning av partiellt arbetsföra vid ungdomsskolan i Kalix, och utskottet bemyndigades, därest förslaget kunde realiserats, att tillgodose behovet av verkstadslokaler samt elevbostäder på det sätt, utskottet fann för landstinget vara mest fördelaktigt, samt att för ändamålet ta i anspråk det ovannämnda anslaget å 222.700 kronor, som landstinget år 1945 anvisade till utbyggnad vid Kalix ungdomsskola för beredande av yrkesutbildning för tbc-konvalescenter.

Sekreterare Johannes Sandrén.

Landstinget beslöt även bifalla en framställning från förvaltningsutskottet om uppdrag att utreda samt ordna kioskhandeln vid länets sjukvårds- och andra inrättningar på så sätt, att avkastningen av densamma skulle komma de partiellt arbetsföra till godo.

Anslag till utbildningsbidrag och näringshjälp ha sedermera under åren 1945—1950 beviljats av samtliga övriga landsting i landet med undantag för Västmanlands läns landsting, vilket i stället inriktat sin arbetsvårdande verksamhet på arbetsträning av partiellt arbetsföra. Så har t. ex. Malmöhus läns landsting under åren 1947, 1948, 1949 och 1950 anslagit sammanlagt 200.000 kronor till utbildningsbidrag och näringshjälp. Kopparbergs läns landstings anslag till utbildning och näringshjälp åt partiellt arbetsföra ha under åren 1946—1950 uppgått till sammanlagt 133.000 kronor. Anslagen handhas av en särskild kommitté, som stöder den verksamhet, som bedrivs vid länsarbetsnämndens arbetsvårdsexpedition. Vid 1950 års landsting ställdes till kommitténs disposition desutom 2.000 kronor att vid behov tagas i anspråk för olika ändamål i samband med försök att lösa hemarbetsfrågan för partiellt arbetsföra. Sedan hösten 1949 har nämligen ett samarbete etablerats mellanushållningssällskapet, Kopparbergsdistriktet av Svenska Röda Korset, Dalarnas hemslöjdsförbund, länsarbetsnämnden och landstingets nämnd för partiellt arbetsföra i syfte att söka lösa hemarbetsfrågan. Detta samarbete har lett till att Röda Korset avlönat en halvdagsanställd befattningshavare, vilken i samarbete med de lokala organen (kretsarna) företagit en inventering bland de arbetshindrade inom kretsen. Hittills har meddelats, att c:a 100 personer påträffats ute i länet, vilka skulle vara i behov av åtgärder av olika slag. Hälften av dessa, c:a 50 stycken, beräknades kunna antaga hemarbete i förvärvssyfte.

På framställning av samarbetskommittén för partiellt arbetsföra i Örebro län beslöt Örebro läns landsting år 1944 att tillätta en femmannakommitté för utredning av frågan om lämpliga åtgärder för att bereda handikappade ökade möjligheter till arbete och självförsörjning. Kommitténs arbete har resulterat i att landstinget intill 1950 anslagit 80.000 kronor till bestridande av omskolningskurser och på arbetsplatser ordnad yrkesutbildning för partiellt arbetsföra samt för anslag till arbetsträning och arbetscentral i länet, varom närmare nedan. Stockholms läns landsting har sedan år 1947 anslagit sammanlagt 80.000 kronor att användas till individuella bidrag åt tuberkulösa och andra partiellt arbetsföra för deltagande i sådana omskolnings- och utbildningskurser, vilka icke på annat sätt understödjas av landstinget, eller till andra åtgärder för partiellt

arbetsföras inplacering i arbetslivet. *Uppsala läns landsting*, som år 1948 beslöt tillsätta en särskild arbetsvårdskommitté, ställde år 1949 till denna kommittés förfogande ett anslag å 30.000 kronor för kommitténs bidragsgivande verksamhet samt 10.000 kronor till omskolning av arbetslösa partiellt arbetsföra i Uppsala stad. Samma anslag beviljades av 1950 års landsting. *Södermanlands läns landsting* har anslagit 10.000 kronor till bidrag och stipendier åt partiellt arbetsföra inom länet, *Östergötlands läns landsting* för samma ändamål 35.000 kronor, *Jönköpings läns landsting* 25.000 kronor, *Kronobergs län* 17.000 kronor, *Kalmar läns norra* 20.000 kronor, *Kalmar läns södra* 20.000 kronor, *Gotlands län* 15.000 kronor, *Blekinge län* 20.000 kronor, *Kristianstads län* 30.000 kronor, *Hallands län* 30.000 kronor och *Göteborgs och Bohus läns landsting* 40.000 kronor.

Skaraborgs läns landsting beviljade 1947 ett förslagsanslag på 15.000 kronor att utgå såsom stipendier eller bidrag till partiellt arbetsföra, som genom länsarbetsnämnden eller kommuns sociala organ kunna beredas fortbildning, omskolning till annat yrke, startande av egen rörelse eller på annat sätt placeras i inkomstbringande verksamhet. Vid 1948 års landsting beslöts, att fr. o. m. år 1949 må tills vidare anvisas ett årligt anslag å 10.000 kronor för ändamålet. *Värmlands läns landstings* anslag till arbetsvård i form av yrkesutbildning o. dyl. ha hittills utgått med sammanlagt 40.000 kronor, *Gävleborgs läns landstings* anslag för motsvarande ändamål med 15.000, och anslagen för samma ändamål från *Jämtlands läns landsting* ha uppgått till sammanlagt 25.000 kronor. *Västernorrlands läns landsting* slutligen har under åren 1948, 1949 och 1950 anslagit sammanlagt 65.000 kronor till arbetsvård. Dessa anslag avse emellertid såväl omskolnings- som arbetsträningsverksamhet, näringshjälp m. m.

Anslag till arbetsträning och "skyddad verksamhet".

Tretton landsting ha vid sidan av den yrkesutbildande och bidragsgivande verksamheten även igångsatt eller fattat beslut om anordnandet av arbetsträningsinstitut och s. k. skyddad verksamhet för partiellt arbetsföra. Pionjärer på detta område voro landstingen i Örebro och Västmanlands län. *Landstinget i Örebro län* beviljade år 1946 ett första anslag å 3.000 kronor till en försöksverksamhet med träningsverkstad för partiellt arbetsföra. Hittills har landstinget för ändamålet anslagit sammanlagt närmare 400.000 kronor. Den försöksverksamhet med arbetsträning för partiellt arbetsföra, till vilken dessa anslag beviljats och vartill Örebro stad sedan år 1948 bidragit med ett årligt anslag å 5.000 kronor, påbörjades den 1 april 1948. Träningsverkstaden inrymdes i en källare vid Västra Nobelgatan, Örebro, som tidigare disponerats av stadens verkstadsskola. I skrivelse till 1950 års landsting framhöll styrelsen för träningsverkstaden, att förvaltningsutskottet med stöd av landstingets bemyndigande enligt beslut vid föregående landsting uppgjort ett förslag till nybyggnad för träningsverkstaden och hos arbetsmarknadsstyrelsen gjort framställning om byggnadstillstånd. Arbetsmarknadsstyrelsen hade lämnat förhandsbesked om att byggnadstillstånd kunde påräknas omkring den 1 september 1950. Vid uppgörandet av förslaget hade styrelsen därför räknat med att de nya lokalerna skulle kunna tagas in anspråk under hösten 1951. I de nya lokalerna erhållas arbetsplatser för 45 partiellt arbetsföra. Av platsantalet beräknas en tredjedel komma att upplåtas till Örebro stad till skyddad verksamhet. De till staden upplåtna platserna skola administreras gemensamt med träningsverkstaden, och Örebro stad skall ersätta landstinget de å dessa platser belöpande kostnaderna.

Av styrelsens verksamhetsberättelse för det gångna året framgick bl. a. att vid årets ingång voro 12 personer inskrivna vid träningsverkstaden. Under året hade 38 nyintagits och 38 utskrivits, varför således vid årets utgång kvarstodo 12 personer. Av de under året utskrivna ha 23 placerats i öppna arbetsmarknaden, 3 ha beretts tillfälle till fortsatt yrkesutbildning,

6 ha slutat på grund av sjukdom, 2 på grund av bristande arbetsförmåga och 4 av andra orsaker.

En inom *Västmanlands län* bildad kommitté för partiellt arbetsföra — sedermera ombildad till arbetsvårdsnämnd — erhöll av 1947 års landsting ett anslag å 5.000 kronor för organisering av arbetsträningsverksamhet och s. k. hemarbetscentraller eller skyddade industrier för partiellt arbetsföra. 1948 års landsting beviljade för samma ändamål 20.000 kronor.

T. o. m. 1950 års landsting har till arbetsträningsverksamhet inom Västmanlands län beviljats närmare 150.000 kronor. I skrivelse till 1950 års landsting framhöll arbetsvårdsnämnden, att de lokaler, som landstinget låtit iordningställa vid epidemisjukhuset och ställt till nämndens förfogande, möjliggöra en nödvändig utbyggnad. De togos i bruk den 8 maj. Verksamheten är under utbyggnad, och redan nu sysselsätts 15 personer. Utöver den verksamhet, som bedrives i verkstäderna vid epidemisjukhuset och sanatoriet, hoppas nämnden även i fortsättningen kunna bedriva viss arbetsträning vid centralasarettets reumatikeravdelning och sjukhemmet, Hållgatan 2, Västerås.

Av arbetsvårdsnämndens årsredogörelse framgår, att under år 1949 bereddes sammanlagt 36 personer arbetsträning eller hemarbete. I träningsverkstaden på länssanatoriet sysselsattes sålunda 23, vid centralasarettets reumatiska avdelning 2, vid sjukhemmet, Hållgatan 2, Västerås, 4, varjämte 7 erhöilo hemarbete. Tillsammans utförde dessa 14.458 arbetstimmar med en sammanlagd arbetsinkomst av 21.796:75 kronor. Medelförtjänsten var 1:51 kronor per timme. Högsta individuella medelförtjänst, som uppnåddes, var 1:92 kronor per timme, och lägsta 1:— kr. per timme. Högsta antal arbetstimmar, som presterades av en person, var 1.421 och tillförde honom en årsinkomst av 2.678:74 kronor. Under året utskrevos 12 personer, som antingen återgingo till tidigare arbeten eller genom länsarbetsnämndens försorg bereddes lämpliga anställningar. Av hälsoskäl nödgades 6 personer avbryta arbetsträningen men torde så småningom kunna återupptaga densamma.

I *Uppsala län* har ett arbetsträningsinstitut inrättats vid Stabby, och till driften av detsamma ha hittills anslagts 140.500 kronor, häri inräknat kostnader för maskiner, verktyg o. dyl. Beträffande ersättningen till eleverna vid arbetsträningsinstitutet i Stabby har arbetsvårdskommittén efter jämförelse med förhållandena vid liknande inrättningar inom andra län utarbetat vissa riktlinjer. Kommittén framhöll sålunda i skrivelse till 1950 års landsting, att med hänsyn till elevernas arbetsvana och i många fall nedsatta självtillit bör lönesystemet vara så utformat, att det ger trygghet i form av en garanterad minimiinkomst, samtidigt som det stimulerar vederbörande att genom god arbetsinsats uppnå högre arbetsförtjänst. Denna princip bör kunna realiseras genom att eleven beviljas ett fixerat kommunalt månadsbidrag och därtill får uppbära 50 % av ersättningen för utfört arbete. Sammanlagt bör eleven för kost, logi och personliga utgifter disponera över c:a 275 kronor per månad enligt de normer, som tillämpas av arbetsmarknadsstyrelsen. Erfarenheterna från andra arbetsinstitut synas ge vid handen, att man vid normal arbetsinsats kan räkna med en ersättning för utfört arbete av c:a 100 kronor per elev och månad. Utöver 50 % därav skulle således eleven erhålla ett kommunalt bidrag av 225 kronor per månad. Denna siffra kan vid behov justeras uppåt eller nedåt, därest medelförtjänsten avsevärt avviker från den ovan angivna. Det kommunala bidraget minskas med summan av eventuellt övriga utgående förmåner, såsom pension, livränta, sjukpenning etc. Den del av arbetsersättningen, som icke uppbäres av elev, tillfaller institutet och reducerar därmed utgifterna.

I *Jönköpings län* påbörjades försöksverksamhet för arbetsträning med medel ur de anslag, som 1947 och 1948 års landsting beviljat till arbetsvårdande åtgärder. Ett arbetsträningsinstitut inrättades i Huskvarna, där arbetsuppgifter erhöilos från Huskvarna Vapenfabriks AB. Vid 1950 års landsingssammanträden beslöt landstingen i Jönköpings, Kronobergs och Kal-

mar län att gemensamt driva arbetsträningsinstitutet i Huskvarna. Till arbetsträningsinstitutets drift ha hittills anslagits 55.000 kronor, varav av Jönköpings läns landsting 40.000 kronor, av Kronobergs läns landsting 5.000 kronor, av Kalmar läns norra 5.000 och av Kalmar läns södra landsting 5.000 kronor.

Av berättelsen för den under år 1949 bedrivna arbetsträningsverksamheten vid verkstaden i Huskvarna framgick bl. a., att under året 34 personer från 12 olika orter inom Jönköpings län varit föremål för arbetsträning och arbetsprövning. Av dessa ha 21 övergått till arbetsmarknaden, 1 har erhållit pension, och 4 ha slutat på grund av sjukdom. Enligt arbetsvårdsnämndens mening är resultatet gott. Antalet arbetstimmar uppgick till 9.373. I löner utbetalades c:a 14.000 kronor. Nettokostnaden för driften uppgick till endast c:a 12.100 kronor motsvarande en kostnad av c:a 357 kronor per klient under perioden 3 mars—31 december 1949. Denna kostnad torde få betraktas såsom synnerligen låg.

Landstinget i Värmlands län beslöt år 1949 inrätta ett arbetsträningsinstitut i Karlstad för partiell arbetsföra inom länet. För ändamålet anslag landstinget 30.000 kronor, och 1950 års landsting anvisade för samma ändamål 27.484 kronor. Verksamheten påbörjades vid årsskiftet 1950/51.

I Kopparbergs län togs initiativet till arbetsträning av Borlänge stad, där stadsfullmäktige år 1948 anslag 5.000 kronor till startande av ett arbetsträningsinstitut. Kommittén för partiell arbetsföra i Borlänge ingav till 1948 års sammanträde med Kopparbergs läns landsting en skrivelse med hemställan, att landstinget måtte stödja verksamheten, under förutsättning att ett visst antal platser vid institutet ställdes till nämndens förfogande. Landstinget biföll denna framställning och anslag 3.500 kronor för ändamålet, vilket belopp skulle utgå i proportion till det under året av landstinget disponerade platsantalet vid institutet. Vidare anslags 8.000 kronor, ur vilket anslag kommunerna skulle erhålla 75 % av inackorderingskostnaderna för vid institutet inskrivna partiell arbetsföra. 1949 års landsting beslöt emellertid i samförstånd med Borlänge stad att utan kostnad för landstinget övertaga arbetsträningsinstitutet bestående av verkstads- och bostadslägenhet samt verkstadsinventarier, lager m. m. Till institutets drift har landstinget anvisat sammanlagt 47.500 kronor.

Sedan landstinget i Östergötlands län år 1949 beslutat, att — därest lokal kunde anskaffas — under år 1950 anordna ett institut för arbetsträning av partiell arbetsföra och för ändamålet anslagit 18.000 kronor, hade den för arbetsinstitutet tillsatta interimstyrelsen i skrivelse till 1950 års landsting anmält, att den förhyrt lokaler i fastigheten Lärverksgatan 1, Linköping, samt fr. o. m. den 1 augusti 1950 anställt föreståndare för institutet. Landstinget biföll styrelsens för institutet — Östergötlands läns arbetsträningsinstitut — hemställan om anslag för 1951 om sammanlagt 53.354 kronor, varav till institutets drift 32.354 kronor samt till inköp av erforderlig maskin- och verktygsutrustning m. m. 21.000 kronor. Styrelsens förslag till utgiftsstat för institutet, vilket godkändes av landstinget, uppgick till 48.354 kronor, varav kostnader för avlöningar och arbetslöner till personalen beräknades till 16.000 kronor. Enär arbetsförtjänsten beräknades bli för låg för full försörjning, föreslogs möjligheten av inkomstillskott i form av stipendier för klienter. För detta ändamål hade redan 1949 års landsting anvisat ett anslag på 15.000 kronor. På styrelsens framställning beslöt landstinget att av dessa anslag vid budgetårets utgång oförbrukat belopp skall få disponeras under 1951 dels för samma ändamål som tidigare, dels ock till bidrag i samband med yrkesutbildning vid yrkesskolor, kurser eller hos enskilda näringsidkare.

I Kristianstads län bemyndigade 1950 års landsting förvaltningsutskottet att taga ställning till frågan om startande av en s. k. skyddad verksamhet eller ett arbetsträningsinstitut i Kris-

tianstad. För driftskostnaderna anvisades ett förslagsanslag å 25.000 kronor.

Landstinget i Göteborgs och Bohus län beslöt vid sitt fjolårssammanträde att, under förutsättning att Uddevalla stad förklarade sig villig bidra med minst 1.000 kronor per år, uppdraga åt styrelsen för ett beslutat arbetsträningsinstitut att efter samråd med finansberedningen inrätta en träningsverkstad och arbetscentral i Uddevalla. För iordningsställande och utrustning av densamma anslags 15.000 kronor och till driftskostnader för träningsverkstaden 14.000 kronor.

En i Jämtlands län bildad kommitté för utredning rörande organisation av eftervård och omskolning av partiell arbetsföra m. m. inkom till 1950 års landsting med ett komplement till ett vid föregående landstingsmöte avlämnat betänkande. Kommittén föreslog bl. a. inrättande av ett arbetsträningsinstitut, vilket skulle bedrivas såsom försöksverksamhet vid centralsanatoriet Solliden. Antalet arbetsplatser beräknades till 15—20. Landstinget beslöt i enlighet härmed och anvisade för ändamålet för år 1951 ett belopp av 22.700 kronor.

Anslag till arbetsvård, anvisade av 1950 års landsting.

Landsting Län	Till arbets-, tränings- o. skyddad verk- samhet Kronor	Till utbildning, bidrag o. nö- ringsskuld Kronor	Summa Kronor	Summ under åren 1944— 1950 beviljade anslag
Stockholms		20.000	20.000	80.000
Uppsala	46.500	40.000	86.500	220.500
Södermanlands ..	—	—	—	10.000
Östergötlands	53.354	10.000	63.354	106.354
Jönköpings	19.000	5.000	24.000	65.000
Kronobergs	5.000	5.000	10.000	24.000
Kalmar läns norra	5.000	5.000	10.000	25.000
Kalmar läns södra	5.000	3.000	8.000	25.000
Gotlands	—	5.000	5.000	15.000
Blekinge	—	10.000	10.000	20.000
Kristianstads	25.000	15.000	40.000	55.000
Malmöhus	—	50.000	50.000	200.000
Hallands	—	10.000	10.000	30.000
Göteb. o. Bohus	29.000	25.000	54.000	69.000
Älvsborgs	—	8.000	8.000	31.000
Skaraborgs	—	10.000	10.000	45.000
Värmlands	27.484	15.000	42.484	97.484
Örebro	316.500	15.000	331.500	468.950
Västmanlands ..	37.034	—	37.034	147.034
Kopparbergs	32.000	50.000	82.000	180.500
Gävleborgs	—	10.000	10.000	15.000
Västernorrlands ..	—	25.000	25.000	65.000
Jämtlands	22.700	—	22.700	47.700
Västerbottens	—	10.000	10.000	170.000
Norrbottens	—	75.000	75.000	275.000
Summa kronor	623.572	421.000	1.044.572	2.487.522
Summa under åren 1944—1950 beviljade anslag	1.001.522	1.486.000	2.487.522	2.487.522

Slutligen äro — som tidigare framhållits — de anslag på sammanlagt 65.000 kronor, vilka beviljats av Västernorrlands läns landsting för arbetsvården inom länet, avsedda även för anordnande av arbetsträningsverksamhet.

Ett flertal landsting ha också under de senaste åren låtit företaga utredningar om eller anslagit medel till kuratorsverksamhet och arbetsterapi vid sanatorier och andra sjukhus. Såväl kuratorer som arbetsterapeuter äro sålunda nu anställda vid de flesta sanatorier i landet.

J. S—n.

I ÖSTERLED

I vår herres slösande solsken gled Finlandsbåten fram. Det var eftermiddag och vattnet krusade sig blåblankt mellan kobbar och skär. Utanför båten — på land alltså — härskade ännu svenska lagar och förordningar, men på båten rådde helt andra bestämmelser, talades andra språk och blandades olika sedvänjor. Inne i den smakfullt utstyrda salongen satt små grupper vid borden och drack det för hemmasvenskar okända exportölet "Three towns", rökte amerikanska cigaretter à 1,65 per ask och — troligtvis för många den största skillnaden: 15-centilitergränsen var övergiven, man drack så mycket man hade lust till. Och det är som bekant ganska många som har lust. Men de förutseende, det stora flertalet, drack dock inte mer än att de skulle kunna stå ut med den sjögång som Östersjön eventuellt hade i beredskap. Det var liv och lust ombord på båten, där fanns några ganska feta industriherrar med den ofrånkomliga cigarren putande

Det mäktiga stadiontornet reser sig mot skyn. Nästa sommar kommer Finland och huvudstaden Helsingfors att stå i blickpunkten för hela världens idrott. Olympiaden kastar redan sin glans över vårt östra grannland.

ur munnen och med den halvurdruckna konjaksroggen redo på bordet, eller också hölls glaset i skålställning, omkrämat av guldringsprydda fingrar som glänste av välmåga. Där fanns också medelålders damer som med hjälp av likör, konjak och kaffe satte fart på sina förut inte alltför långsamma tungor. En stor lång bjässe med svart oredig kalufs och händer och ansikte som berättade om många års tungt och hårt arbete, strövade omkring och såg ut som den felande länk som Darwin hela sitt liv letade efter. I ena handen höll han lite stelt men samtidigt respektlöst en hopknycklad pappersbunt. Om man såg närmare på det som han höll i handen, märkte man ganska snart att det var en knippa finska marksedlar som han bar som om de varit en bunt makulatur — hans attityd gentemot pengarna var någonting mitt emellan förakt och halv medvetenhet om deras värde. En yngling på 16 år som nyligen mönstrat av som jungman på en svensk båt som gått på Polen, kikade med sina klara ögon omkring i salongen, och muttrade halvhögt någonting om att det var jåkligt skönt att bli upppassad, när man själv en gång varit mässgräbb. Livet i fartygs-salongen var ett speciellt liv som inte hade så mycket gemensamt med den svenska skärgård som gled förbi salongsfönstren i den alltmer gråbleka dager som sänktes ned över båten, vattnet och kustlandet. Servitriserna kilade hetsade mellan borden och de kunde ibland avlossa en och annan irriterad glosa, när en gäst visade alltför stor otålighet och för liten förståelse för att alltaf sin tid — även servering! Då någon enstaka gäst mot kvällningen blev en aning högljudd, nedtystades han milt men bestämt. När serveringen vid tolvtiden slogs igen, var ganska många lätt uppyrmda, endast några få vinglade på ostadiga ben i riktning mot sina hytter. En herre, lika bred som hög, tog kurs på toaletten men föll plötsligt med ett mjukt ljud i däck innan han hann fram. En yngre man hjälpte upp honom så att han kom dit han skulle. Ute på det nu svarta vattnet plöjde månen en bred, glänsande och ständigt skiftande guldfåra. Det var tid att gå och lägga sig, tidigt på morgonen därpå skulle båten vara framme i Åbo. Hytten hade plats för fyra. En medelålders man med judiskt utseende låg i en av kojerna och pustade lugnt och jämnt som den som sover den rättfärdiges sömn.

— De svenska flickorna är de vackraste i världen, sa' han med en kuttrande stämma. Man kunde natur-

Skördearbete på finska landsbygden. Kvinnornas deltagande även i de tyngsta arbeten är något man ofta möter.

ligtvis undra ett lite tag över vad han egentligen visste om de svenska flickorna, speciellt då de vackra och samtidigt kunde man också för sig själv konstatera att den smickringsglosa som han använt var en av de som en svensk oftast får höra. Det var morron och båten närmade sig Åbo. Mannen med det judiska utseendet berättade också att han var född i Ryssland, att han hade varit industriägare där, men att han mist all sin egendom vid revolutionen 1917. Och han tillade lite humoristiskt att han fick vara tacksam för att han levde, eftersom det väl var mening att han skulle ha mist livet också.

Då båten lagt till vid Åbo och passagerarna gått igenom den tidskrävande tullen, satt snart de allra flesta i bussar som på slingrande och gropiga vägar i våldsamt fart förde dem till Helsingfors.

*

Helsingfors är en mycket ren och vacker stad med en alldeles speciell arkitektur. Man får överhuvud då man reser i Finland eller fastnar för någon del av det finska samhällslivet som kan te sig underliga, komma ihåg att Finland har en ganska skiftande historia med kraftigt inflytande både från öster och väster och med tidvis våldsamma konflikter mellan olika samhällsgrupper. De mest omfattande är striderna mellan röda och vita (arbetare och borgare) och mellan de 10 %-en svensktalande och den stora majoritet av finnarna som har finska som modersmål. Finska riksdagen — en ståtlig byggnad som ligger i centrum av Helsingfors —

är tvåspråkig. De svenskar som bor i Finland nu och som är ättlingar av de svenskar som en gång under Finlands svenska tid utgjorde de styrande, behåller ännu sitt grepp över landet — fast nu på det ekonomiska planet! Ett så litet antal som tjugu svenska familjer äger hela 70 % av den finska industriapparaten. Finlandssvenskarna ger ut svenskspråkiga tidningar av vilka Hufvudstadsbladet är den mest kända och svenskarna är politiskt organiserade i det svenska folkpartiet, vilket har 14 riksdagsmän av riksdagens 200 möjliga. Av de övriga partierna har agrarerna 56, socialdemokraterna 55, kommunisterna 37, högern 33 och liberalerna 5 representanter. Man kan alltså angående Finlands politiska liv tala om fyra sektorer, den agrara, den borgerliga, den socialdemokratiska och den kommunistiska sektorn. Kampen mellan de olika partierna är och har varit hård, hårdast har den stått mellan socialdemokrater och kommunister. Socialdemokraterna med den fryntlige och tydliga kampglade K. A. Fagerholm i spetsen, tillskriver sig äran av att ha räddat Finland från att bli en folkdemokrati.

Ett besök i den finska riksdagen ger inte så mycket, när man inte begriper finska. De riksdagsmän som talar svenska är som vi sett inte så många och deras tal översätts till finska. Riksdagens plenisal är cirkelrund och högt över alla andra tronar talmannen K. A. Fagerholm som i förbigående sagt talar en utmärkt svenska och vilkens humor slår ut som blommor på en kaktus för att låna ett välkänt uttryck. Har man

Man odlar mycket säd i vissa delar av Finland, särskilt råg i trakterna kring Vasa och bottenhavskusten. Den här unge säningsmannen står som en symbol för Finland av idag.

tur kan man också få sen en skymt av den mörkhåriga kvinnliga kommunistpampen Hertta Kuusinen, då hon gör ett strövtåg genom riksdagen eller skymtar bakom en glasörr.

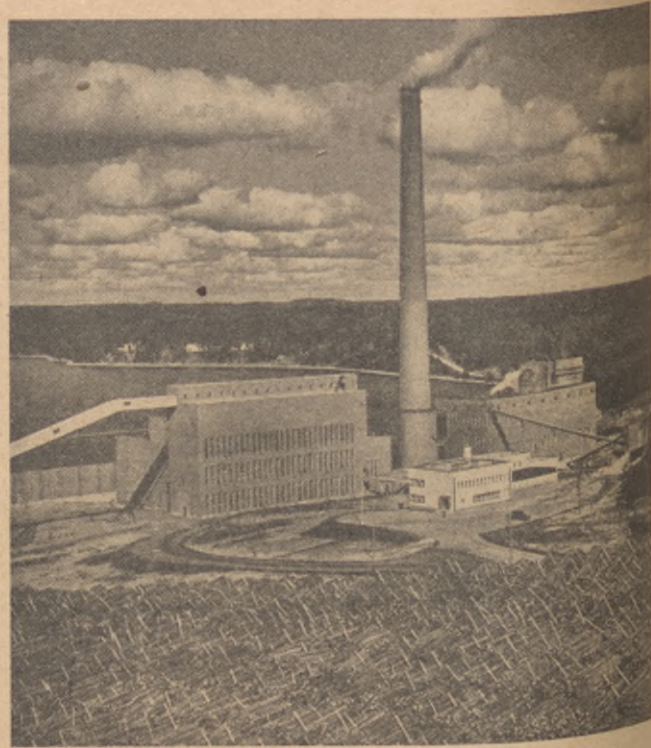
Att Finlands ekonomi är ansträngd förstår var och en som betänker att landet varit i krig två gånger de senaste tio åren och i samband med det förlorat stora landområden och varit tvingat att skaffa en halv miljon evakuerade människor bostäder och försörjningsmöjligheter. Med tanke på detta ansträngda ekonomiska läge är det fördelaktigt — men endast ur denna synpunkt! — att fredsfördraget förbjuder Finland att hålla sig med någon större försvarsmakt. Försvaret tar endast 5 % av hela budgeten.

*

Helsingfors' nöjesliv är det inget fel på. Gör man ett besök på Fennia som kanske främst är utlänningarnas restaurang, kan man samtidigt med det att man äter en god middag få avnjuta ett relativt sevärt kabareprogram, vilket kanske mest lockar svenska turister eftersom vi i Sverige inte får ha uppträdande i samband med spritservering. Mellan danserna uppträder olika slags artister, de flesta är naturligtvis utländska, talar engelska och tackar för applåderna med en serie slarvigt uttalade kiitos, kiitos . . . (tack). Den ofrånkomliga nakendansösen var också med, endast iförd decimeterstora lappar fram och bak och ett par ännu mindre lappar som täckte bröstvårtorna. Så utstyrd gjorde

"De tusen sjöars land" — typisk finsk landskapsbild.

Industriebild från Finland.

den rätt välväxta damen några mystiska och magiska rörelser på dansgolvet under dämpad belysning. Det hela upplöstes i att en vaktmästare skyndade in på "scenen" med en röd morgonrock och den sköna tackade sedan för applåderna, blygt insvept i morgonrocken upp till hakan. Dessförinnan hade hon åstadkommit två klarröda kyssmärken i pannan på en herre från publiken.

*

Hamnbild från Finland.

Bad, särskilt i bastu, är finnarnas melodi — och man kan väl säga att det riktigt strålar av hälsa och friskhet av de här flickorna!

Om man med ett ord vill ange något som intar en central ställning i finnarnas föreställningsvärld, så är det ordet sauna som betyder bastu. Gör man ett studiebesök hos någon finsk institution, företag eller skola så blir man alldeles säkert förhoppningsfullt tillfrågad om man inte önskar pröva deras bastu. Bastu är ett nyckelord i det finska folkmedvetandet. Givetvis finns det förstas finnar som är skeptiska mot det myckna bastubadandet och som tycker att man kunde låta besökande utlänningar få uppleva något mera betydelsefullt än en bastus utkramande hetta — men de utgör en minoritet. De allra flesta är helt hängivna denna nationalkult i vilken de deltar med en passion som stiger med bastuns temperatur. Man kan fråga sig hur denna sedvänja uppstått och har man inte haft tillfälle att närmare undersöka saken, gissar man att den är en kombination av en strävan efter renlighet och en tidigare stor brist på badmöjligheter inomhus.

CENOBIO.

Från Visby

Mot av rosor
och vinrankor
omspunna hus
Östersjöspegeln
den kastar sitt ljus.
Längs kullriga gator
och sluttande gränder
tanken flyktar nuet
och återvänder
till brokiga segel
i ändlös rad,
som hälsat varandra
vid Hermes nordliga stad,
till tiden
då Danmarks så mäktige kung
med svärdet krävde skatt
ur var gömma
och fattigmanspung.

Men än står muren tryggt
kring gutarnas stad,
med saga och däd,
vid domkyrkokotorn
och vittrad fasad.

TOR BERGNER.

(Till omslagsbilden)

Jubiléum på Söderby

Något postfestum får Status ställa sig bland gratulanterna med adress till Söderby Patienters Understödsförening, som fyllde inte mindre än 40 år den 18 maj. Jubiléet firades på Söderby Sjukhus med många tal och en högstämmd prolog till födelsedagsbarnets ära. V.U.-ledamoten Alex Andersson framförde De Lungsjukas Riksförbunds hälsning och överlämnade Erik Lindorms bokfilm Stockholms 700 år till föreningen, Hälsningar framfördes bl. a. även från S:t Görans Patientförening och Länssanatoriet, Uttran, och vid ett sådant tillfälle anlände givetvis också många telegram.

Den lättare delen av programmet bestod bl. a. i uppträdande av skådespelaren John Botvid och musik av Arthur Österwalls orkester.

RAPSODISK LITTERATURÖVERSIKT

Den litterära sommaren, om uttrycket tillåtes, är på väg och i väntan på nästa bokflod måste kvarstående böcker anmälas — i den mån utrymmet nu medger. Detta får utgöra förklaringen till det summariska uttryckssättet — följande böcker är faktiskt värda ett bättre öde än att dragas in i en s. k. litterär sommarrealisation. Och med denna nöjaktiga förklaring börja vi genast med första boken, som heter *Våra inre konflikter* av *Karen Horney*. Namnet visar att det rör sig om ett psykologiskt arbete, en bok i psykoanalysens tecken. Författarinnan står emellertid i ett visst motsatsförhållande till Sigmund Freud och hans klassiska psykoanalys och söker ge läran ett rikare, mera differen-

Josef Kjellgren

tiert innehåll. Med neurotikerns situation som utgångspunkt gör Horney en gruppering av attityder och aggresioner efter eget mönster av vilket man får en god uppfattning om psykiska konflikters uppkomst och utveckling. Kort sagt en givande bok, som tål att läsas och begrundas långt utanför fackpsykologernas egen krets. Från atmosfären kring detta strängt vetenskapliga verk ta vi ett långt steg in på skönlitteraturens mera leende blomsteräng och börja med *Josef Kjellgrens samlade skrifter*, som nu föreligga i de tre första färdigställda volymerna. Erik Askund står för redigeringen av serien och ger i första boken en levnadsteckning av Kjellgren, förvånansvärt klar och redig, utan det prålande ordflöde man ofta möter i sådana samman-

hang. Josef Kjellgrens rykte som arbetets diktare är inte överdrivet. Kort sagt rör det sig om mærgfull dikt. Kjellgrens egen situation — att trots svår sjukdom helt gå upp i meningstyllt litterärt skapande — ger belägg för att han är värd att kallas arbetets verkliga sångare. — "Sköter man sin tbc, så kan man ha den tills man dör!" var hans slående, galghumoristiska uttryck, när han ville lätta upp stämningen hos sina medpatienter. Dessa samlade skrifter kommer säkert att finna vägen till gamla och nya Kjellgren-läsare allt eftersom de utkomma, och man har ju en god början i de första tre böckerna: *Dikter, En gång i livet och andra noveller* samt *Spansk Odysse*.

Sekel Nordenstrand rör sig i en annan tid än Kjellgren, men boken *Järnhunger* handlar också till stor del om hårt arbete och hårda levnadsvillkor. Per bonde, Elias gruvkarl och Filip hyttfogde har väl inte så mycket gemensamt med Kjellgrens hamm- och sjöproletärer, men skildringarna, inlevelsen i slitet och förtrycket, möts på åtskilliga punkter. Nordenstrands språk är knappt och kort, men ger dock intensiva upplevelser från den bittersta realism till en skör och kanske en aning naiv kärleksskildring i senare delen av boken. Författaren lever sig in i gången tids mödor och strid, och han förmår överföra något av den inlevelsen även till läsaren. *Helmer Grundström* är liksom Nordenstrand en stark naturlyriker, som gärna söker sig till de kargare utmärkerna. Diktsamlingen *Riddaren och sporren* befäster Grundströms anseende som lyriker. Det tunga vemodet och vandringarna från förr känns igen, men där mitt i folkvisetonens vindlingar hittar man då och då något nytt som exempelvis i följande strof ur dikten "Djävulsmässa":

Vad dagen oss förmenar
ger natten rikt igen.
Då dias åsnans spenar.
Och ynglingar blir män.
Släck lyktman ut ditt ljus!
Och stjärna dölj din glans!
Träd padda, sork och mus
och myrslok upp till dans!

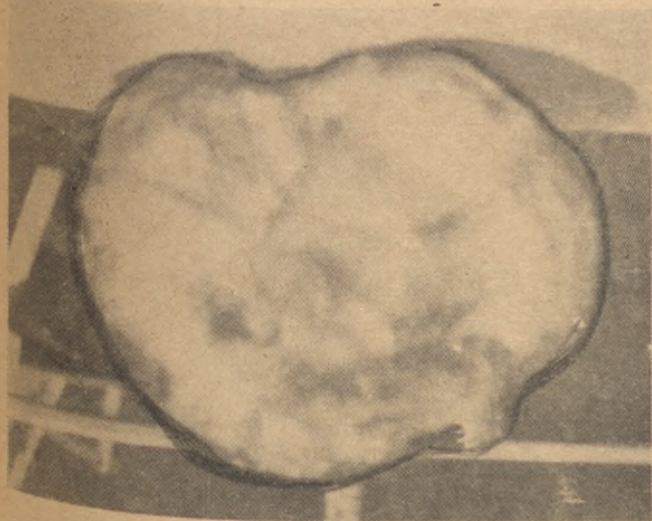
Slutligen kan det kanske med hänsyn till årstiden vara lämpligt rekommendera den trågne boksittaren en bok, som ligger något vid sidan om övrig litteratur — den heter *Goda matsvampar* och är skriven av den kände mykologen *Bengt Cortin*. Det är en bok som kan locka en enveten boksittare ut till svampmarker, naturupplevelser och stärkande skogsvandringar. Läckra bilder och förklarande text — till och med ett litet svamplexikon finns med — underlättar studiet av svampvärlden och dess livsfunktioner. Med denna rekommendation ber vi att få sätta punkt för den litterära rapsodin.

- Karen Horney: *Våra inre konflikter*, kr. 8:50 häft.
inb. kr. 11:—, K. F:s Bokförlag.
Josef Kjellgren: *Dikter, En gång i livet och andra noveller, Spansk Odysse* (3 vol.), Natur o. Kultur.
Sekel Nordenstrand: *Järnhunger*, kr. 7:50 häft., inb. 10:—, L. T:s Förlag.
Helmer Grundström: *Riddaren och sporren*, kr. 4:50, L. T:s Förlag.
Bengt Cortin: *Goda matsvampar*, kr. 6:75 inb. L. T:s Förlag.

FRÅN SVAMPVÄRLDEN

SNÖBOLLSCHAMPINJONEN.

Redan rubriken kommer "svamphjärtat" att klappa fortare! Ingen svamp har nämligen blivit så fascinerat avgudad som just snöbollschampinjonen (*Psalliota abruptibulba*), och visst måste man medge, att den har ett mycket betagande yttre, i synnerhet då den står i sitt "högflor". Och bara att få skära i en sådan svamp och finna den alltigenom insektsfri — nog kan det få smaknerverna att vibrera? Mången svampvän föredrar faktiskt att avnjuta "snöbollen" naturell, och ett sådant förfarande är säkert det nyttigaste. På så sätt tillgodogör man sig näringssalterna på det mest ändamålsenliga sättet. Somliga tuggar då i sig svampen å la äpple. Ett annat sätt är att fin-skära den med en ostkniv — men bägge sätten är säkert lika raffinerade!

Snöbollschampinjon

Hur ser då snöbollschampinjonen ut? Jo, den frågan skall strax besvaras, närmast med tanke att vinna nya proselyter:

Svampen har en vit, torr hatt, som före utsläendet och innan ringen släppt påminner om en snöboll. Som äldre breder den ut sig alltmer och mer. Mitt rekordexemplar visade vid uppmätningen en hattdiameter av inte mindre än 31 cm. — och det var ett exemplar, som nästan räckte till ett helt pensionat!

Hattytan blir lätt gulfläckig vid tumning. F.ö. bör läggas på minnet att hatten — som är kompakt och köttig — i början är finflockig men som utvuxen glatt med sidenglans.

Foten är vit, och även den blir gulfläckig vid beröring. Nedtill är den ofta något vidgad men aldrig utrustad med strumpa eller fri kant. Den är grov och fast samt försedd med ring.

Skivorna är från början svagt gråfärgade. Detta syns bäst vid en hattgenomskärning. De övergår emellertid snart till rödgrått och blir i "åldersstadiet" svartbruna. De är f.ö. fria från foten.

Köttet är oföränderligt vitt. Det är alltså endast hatthinnan, som reagerar vid beröring.

Smaken är synnerligen tilltalande och angenämt kvarstående i munnen.

Lukten är minst sagt ljuvlig (en blandning av anis och bittermandel).

Svampen växer på odlad mark, gärna i parker och trädgårdar samt utmed välgångarna. Den finns under månaderna juni, juli, augusti, september och oktober. Till sist malörten i glädjebägaren: Glöm inte bort att det finns de farliga med strumpa försedda vita flugsvamparna, som — trots vitheten — är dystra dubbelgångare till snöbollschampinjonen!

DEN SVARTFOTADE PLUGGSKIVLINGEN.

När man talar om pluggskivlingar, tänker man i första hand på den vanliga pluggskivlingen (*Paxillus involutus*) och den svartfotade pluggskivlingen (*Paxillus atrotomentosus*). Den senare uppges i en del svampböcker som matnyttig men utan angivande, att den är en förvällningssvamp. Arten insänds rätt ofta till mig från skilda landskap — såväl i norr som söder — på grund av dess tilltalande utseende. (Tyvärr är den inte lika tilltalande i stekpannan!) Den har nämligen en grant utstyrd, sammetsliknande fot och "svampformen" erinrar rätt ofta om en utsträckt tunga. Den har t.o.m. inskickats som oxtungsvamp — men då har man svävat i okunnighet om skillnaden

Svartfotad pluggskivling (Paxillus atrotomentosus)

mellan skivlingar och porsvampar. Den svartfotade pluggskivlingen är — som framgår av namnet — en skivsvamp med tydliga skivor på hattens undersida. Det gäller m.a.o. att klara skivan, d.v.s. konstatera att lameller finns på undersidan!

Den svartfotade pluggskivlingen förekommer i regel invid gamla barrträdsstubbar, gärna av tall. Den uppträder inte i massanhopningar utan föredrar vanligen ensamväxandet.

Svampen kan bli en verklig bjässe och då väga omkring 1 kilo som fullt utvuxen. Ordinära svamphattar blir inemot 15 cm i bredd, men kilosvamparna överraskar med 30 cm och däröver. Hattfärgen går i rostbrunt eller mörkare brunt, skivfärgen i gulbrunt, medan däremot fotfärgen visar tendenser åt svart.

Den svartfotade pluggskivlingen duger till vinterförrådet, då den ursprungligen beska smaken helt försvinner i saltlagen och den därpå följande vattläggningen med flera gånger ombytt kallt vatten.

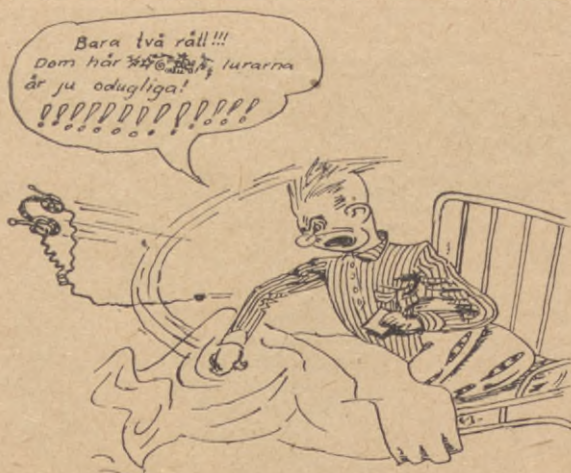
Här kan också vara rätta platsen att fastslå, att "svartfotad plugg" är en absolut ofarlig svamp. F.ö. faller det väl knappast någon in att avnjuta den som färsk utan den nödvändiga förvällningen — i så fall blir det nog mer än sinnelaget, som blir bittert!

Bengt Cortin.

Om tippning och medicin...

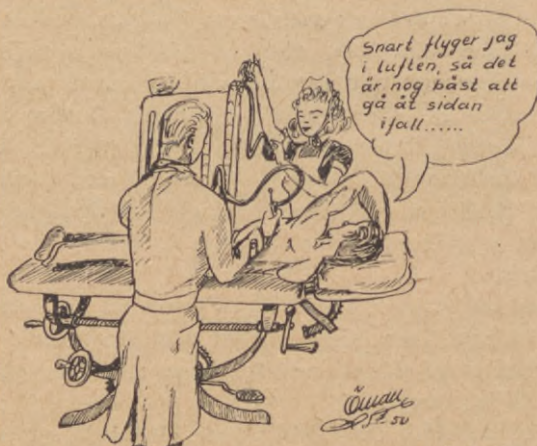
Det finns vissa tävlingssymtom även i sjukhuslivet vill tecknaren Karl-Erik Öman — som vid det här laget börjar bli känd av läsekretsen — påvisa. Det börjar med den obligatoriska fotbollstippningen i sängen, och humoristiskt sett är väl sänktagning, gasfyllning och sprutumprov något av tippning eller tävlan till hälsa. Den utomstående tycker kanske ibland att man inte ska skoja med sjukdom och medicin, men humorn, när den är som bäst, är ett gott vapen mot sjukdom och depression.

Tippningen är en synnerligen utbredd "sport". Det är med spänning man väntar på resultatet i radion på lördagseftermiddagen. Att man då ibland kan få höra sådana ord ur den svenska ordfloran, som inte finns i någon svensk ordlista, är ju en annan sak.

SÄNKA.... vilket magiskt ord är inte detta? Hjärtligt avskydd, men innerst inne är den väl ändå efterlängtat.... Resultatet väntas med minst lika stor spänning som någonsin ett tipsresultat....

"Kvävgas" användes nog i största utsträckning där så är möjligt... Ett ganska effektivt, men ack så långsamt verkande medel...

sputumprovet avvaktas med minst lika stor spänning som sänkan... Blir det + eller 0... Mängel öde avgöres av utslaget... Men försök inte att muta laboratoriesköterskan... Det är nog lönlöst....

Böcker och bokkritik

Är en litteraturkritiker objektiv?

Många klagar över att det ges ut för mycket böcker i vår tid och denna klagan är man inte omedelbart böjd att bagatellisera genom att hänvisa till den kvekulans som tycks vara en oundgänglig ingrediens i varje tidsskede. Men man blir lite skeptisk när man i Gamla Testamentet läser den evigt pessimistiska Predikarens lilla suck om att "ingen ände är på det myckna bokskrivandet" och vad säger de som är ansvariga för vårt nuvarande samhälle med dess läsvärdesundersökningar och krävande tentamina om meningens fortsättning — "och mycket studerande gör kroppen trött"? Talet om att det skrivs för mycket böcker är kanske, när det kommer till kritan, inte mer trovärdigt än det med jämna mellanrum återkommande påståendet att ungdomen nu är värre än någonsin. Ungdomens förmenta förvildning är något som delvis kan vederläggas med statistik, utvisande ungdomsbrottslighetens nedgång, minskningen av utomäktenskapliga barn, den växande folkbildningen o.s.v., men någon jämförande statistik över bokproduktionen på Predikarens tid och vår är nog omöjlig att få till stånd. Oavsett detta kan man utan att förhåva sig eller darra på manschetten påstå att vår bokproduktion är avsevärt mer omfattande än någon tidigare — kvantitativt sett! Huruvida kvaliteten är större är däremot en mera svårbesvarad fråga. Och vidare har inte heller därmed påståtts att vår bokproduktion skulle vara för stor — det är en frågeställning som man gott kan överlåta till dem som finner ett nöje i att kverulera över den fortsatta industrialiseringen och den därmed sammanhängande förändringen i seder och bruk.

Under 1950 producerades cirka 4.000 böcker i vårt land, anger Svensk bokhandeltidning med någon tvekan. Denna tvekan har sin grund i att den svenska kulturstatistiken är i det närmaste obefintlig. I Statistisk Årsbok kan man inte — hur man än letar — hitta några siffror angående vår bokproduktion. Siffrorna för England och USA under samma tid låg på 16.122 respektive 11.022. England producerade alltså 5.100 böcker mer än USA, vilket torde hänga samman med amerikannarnas förkärlek för de mindre tidskrivande tidskrifterna. Men för att återgå till Sverige — av dessa 4.000 böcker har

vår största dagliga tidning — Dagens Nyheter — erhållit 1.400 för recension. När de här siffrorna erhöles hade tidningen anmält 780 och räknade med att anmäla ungefär 400 böcker till (med reservation för att en del kan komma att rensas ut). Av utländsk litteratur har DN fått in 396 och hittills är 143 anmälda, hur många av återstoden som kommer att anmälas är svårt att säga.

De här anförda siffrorna är trots en viss bristfällighet instruktiva. Av dem kan man dra den slutsatsen att en hel del böcker aldrig skickas ut för recension och vidare att t.o.m. en så stor tidning som Dagens Nyheter bland de utskickade böckerna måste gallra bort något över 200. Det säger en del om hur många böcker som förblir oanmälda i landsortspressen, där man både har ett starkt begränsat utrymme och brist på recensenter.

Men vid sidan av denna negativa tolkning, visar siffrorna klart och tydligt att en recension måste ha god reklamverkan — om inte så vore fallet skulle många förläggare upphöra med att skicka ut böcker för anmälan — och att en bokanmälan även har stort inflytande på den litterära opinionsbildning, det vet de flesta som är litterärt intresserade. Och det är denna recensitionsverksamhet som är av intresse för föreliggande artikel, alltså hur böcker förs ut till allmänhetens kännedom, hur de mottas, värderas och uppskattas. Det är då givet att recensentens person måste komma i centrum. Man kan fråga sig vad recensenten är för en figur egentligen, hur den människa är beskaffad som tycks mena att hon äger ett så gott omdöme att hon kan tillåta tidningspressen hundratusenfaldiga det? Måste inte den person vara ett övernaturligt väsen som menar att han kan sätta sig över personligt godtycke och avge objektiva omdömen om romaner, noveller och dikter? (Vi lämnar här den vetenskapliga litteraturen åsido, där är nämligen recensitionsskrivandet av delvis annan karaktär.) Ja, menar recensenten att han avger klart objektiva omdömen, då är han visserligen inte ett övernaturligt väsen utan med förlov sagt ganska inskränkt. Och det finns nog en del recensenter, som menar att de enbart följer objektivitetens kalla stjärna, men i själva verket är de starkt bundna av sin tids tänkesätt, av den samhällsklass' upp-

fattning inom vilken de hör hemma, av sina personliga erfarenheter och temperamentsbetingade synsätt, av relationer till författaren o.s.v. Det kan inte råda något tvivel om att ovanstående schematiska uppräknade utgör den plattform från vilken recensenten fäller sina värdeomdömen. Vad menas då med värdeomdömen? Om recensenten påstår att "denna bok är blå till färgen" så måste detta påstående vara antingen sant eller falskt, men om han hävdar att "denna bok innehåller den enda sanna människoteckningen, därför att den skildrar några människor i förhållande till Gud", så förstår vi genast att detta yttrande är mycket diskutabelt och beroende av vilken livsåskådning man har — följaktligen kan inte det senare omdömet vara vare sig sant eller falskt, utan det hänförs till vad man brukar kalla värdeomdömen. Och det är med dylika omdömen som recensenter och litteraturhistoriker dagligen rör sig. Visserligen är det riktigt att många profana och kristna kritiker möts i värde-

Sven Stolpe är en stridbar kulturdebattör, som hela tiden rört sig inom den kristna sfären. Han var med i Oxfordrörelsen en tid — nu är han katolik — och har gjort betydande insatser ifråga om presentationer av utländsk skönlitteratur.

Fil. dr Erik Hjalmar Linder är kristen och verkar f.n. som kulturskribent i Stockholms-Tidningen och har i övrigt bl.a. skrivit en diger litteraturhistoria om 800 sidor. Den som sett och hört Erik Hjalmar Linder kan inte undgå att lägga märke till den pondus och trygghet som han på något sätt utstrålar.

randet av en inträngande, äkthetspräglad och djup människoschildring — oavsett om Gud är med i bilden eller inte, men det rubbar inte det vi hävdar här, nämligen att en kritiker i allmänhet rör sig med värderingar och inte med förstånande, s. k. teoretiska omdömena.

Det finns ett flertal exempel som illustrerar ovan anförda synpunkter. De vanligaste är väl de då och då uppdykande sedlighetsaktionerna mot författare som anses ha syndat mot den konvention som anger vad som bör och inte bör sättas på tryck. Vi får då följa en Giftas- eller Frödingsprocess, om det går så långt som till åtal, eller också blir det en allmän uppördhet i pressen med argument för och emot — en Kain- eller Mobergdebatt. Dessa aktioner är ofta religiöst inspirerade och de författare som de riktar sig emot, brukar ofta försvara sig med att det anstötliga i deras verk nödvändigtvis måste vara med för att människoschildringen skall bli "sann". Ytterst har alltså denna strid sin upprinnelse ur värderingsfrågan — d. v. s. vad vederbörandes livsåskådning betraktar som värdefullt och nödvändigt och vad den å andra sidan anser vara förkastligt och skadligt. Andra belysande exempel är de mottaganden som första proletärförfattarna rönte — främst då Jan Fridegård. Romanhjälten och statarsonen Lars Hårds miljö och tankevärld var något som tedde sig mycket främmande för dåtidens ganska bor-

gerliga recensenter och de hätska och föraktfulla glosor som de använde i sina recensioner, tyder på att de förutom ett stort främlingskap för den skildrade miljön också kände sin sociala position hotad.

Det kanske åskådligaste exemplet på vad vi här är ute efter finns i Sven Stolpes effektladdade angrepp på Erik Hjalmar Linders litteraturhistoria, Fyra decennier av nittonhundratalet. Det skall genast sägas ifrån att exemplet är mindre lyckat ur en synpunkt, nämligen den att både Stolpe och Linder är kristna; Stolpe är ganska nybliven katolik och Linder är missionsförbundare, men det är de synpunkter som de framför i debatten som är intressanta och belysande. Stolpe är som bekant själv författare och han har i Linders litteraturhistoria fått knappa två sidor. I tidskriftsuppsatser, i offentliga debatter och i en bok har Stolpe oförtrutet anklagat Linder för att inte ha vågat bryta med de Schückska naturalistiska traditionerna till förmån för kristna synpunkter på skönlitteraturen. Det behöver väl knappast framhållas att Stolpe skjutit åtskilliga meter över målet. Stolpe är mäktig för grymmad på "naturalisterna", vilkas människoschildring han kallar en förfalskning och han kör under smattrande fanfarer fram med sin åsikt att den enda sanna människoschildringen är mystikernas skildring av själens möte med Gud. (Stolpe talar i sin kritik av Linder så ivrigt men också så svårtidbart om mystik, att man undrar om han själv riktigt vet vad han menar med detta ord.) Så här låter doktor Stolpe i originaltappning: "En litteraturhistoria som skildrar reportagenaturalister och andligt

oerfarna diktare med högaktning men går förbi de diktare, som verkligen trängt på djupet, är inte bara en förvanskning av den historiska sanningen, den är ett svek mot högre makter". (Kristen student nr 2, 1951.) Vi skall inte här gå in på svårigheten med att skriva litteraturhistoria så att den inte blir ett svek mot Vår Herre, utan vi låter i stället Erik Hjalmar Linders lugna och sansade omdöme komma till tals — han som vill göra revolution utan r: "Om jag visste något sätt att tillämpa dem (Stolpes skolastiska principer) i en värdeskala eller en forskningsmetod skulle jag genast börja praktisera det. Verkligheten säger oss nämligen att en diktare av naturalistisk typ och med en biologiskt bestämd livsåskådning kan skriva verk som berör oss starkare och äger ett rikare innehåll än en människa med en genomtänkt och förärlig kristen tro". (Kristen student nr 2, 1951.) Dr Linder anser också att Stolpe handskas lite värslöst med begreppet "naturalist". Linder menar att så fort en naturalist behandlar en moralisk konflikt blir han humanist. Det finns egentligen bara en naturalist av betydelse i vår nuvarande litteratur och det är Ivar Lo-Johansson.

Den ovan relaterade striden mellan Stolpe och Linder är i många avseenden mycket instruktiv. I tydliga och polemiska ordalag anger Stolpe vad han anser att en litteraturhistoriker skall lägga vikt vid, medan Linder — trots kristen åskådning — ledd av en stark objektivitetssträvan försöker fullfölja de linjer som Henrik Schück en gång drog upp. Alldeles helt har naturligtvis inte Linder lyc-

Lyrisk mognad

i nya upplagor

Spännande

6:e tusendet

resor

"SÅ *-succé!*

ska en arbetarschildring göras för att bli levande!

Svensk och debattroman

Ung prosa

SPÄNNING OCH KVALITET

ungdomsböcker

ARTER

LUNDKVIST

Fotspår i vattnet

ÄVENTYR

...föreligger ... en klada av ständigt växande av växling och evig förvandling."

Olaf Lagerkvist & Sv. D.

Ny

norrlandsförfattare!

20:e tusendet!

Häft. 10.— Inb. 12.50

En strålande rolig bok.

Bra höstböcker

KÄRLEK

Pär Lagerkvist

Barabbas

När bokfloden kommer varje höst tar bokrecensioner och bokannonser stort utrymme i spalterna, särskilt i huvudstadspressen. Denna bild ger en uppfattning om annonsfloden under den gångna boksäsongen.

kats i denna sin objektivitetssträvan — så till exempel anser artikelförfattaren för sin del att Linders bok — jämtes med att den är en guldgruva bestående av litterära fakta för den intresserade — präglas väl mycket av en borgerlig och traditionell livssyn. Men som tidigare framhållits visar striden mellan Linder och Stolpe att historieskrivning inte är vetenskap på samma sätt som kemi, fysik och matematik är det — historieskrivningen är, för att tala med en del filosofer, en värdevetenskap.

I den hädangångna Tidsbilden lade Erik Goland upp en artikelserie som gick ut på att visa hur olika en och samma författare bedöms under några års förlopp av t. o. m. samma recensent och hur vissa recensenter — främst i Stockholmspressen — fungerar såsom ett slags dirigenter, vilka tvingar landsortspressens recensenter att köra med vissa en gång fastställda fraser, d. v. s. en författare får klyschan "den lägmälda vardagsskildraren" fästad på sig och sedan stöts och blöts denna klyscha i alla recensionsspalter varje gång författaren kommer ut med en ny bok. Karin Boye som till för en kort tid sedan för varje litteraturintresserad framträdde såsom omstrålad av ett helgonlikt skimmer, håller nu på att omvärderas i och med Margit Abenius' bok och debatten omkring denna, och det är troligt att dr Linder inte längre skulle vilja skriva om följande rader: "Karin Boye var den bottenlöst ärliga och obotligt uppriktiga, den gränslöst lojala, ett helgonämne, och hennes diktning speglar som få andras den religiösa problematiken under hennes — och vår — tid". Dessa exempel visar hur "lös" historieskrivningen är till sin natur. En historiker med nytt (radikalt?) sinnelag och med eventuellt ett par nya dokument gör enkelt om inte alltid smärtfritt en mindre revolution inom historievetenskapen.

Även personliga motsättningar spelar in vid bedömandet av andras verk. Så till exempel anser Sven Stolpe, som inte älskar Eyvind Johnsson, att denne fått alltför många sidor i Linders litteraturhistoria, medan Olle Holmberg som har lite gammalt groll med Stolpe, är förvånad över att Stolpe nämns så pass utförligt o. s. v., o. s. v. På samma sätt gör generations- och vänrecensioner många författares verk bättre än vad de är.

Efter dessa en aning fragmentariska uppräknings av vad som påverkar en recension och med exempel från historieskrivning, kunde någon känna en lust att fråga författaren av denna artikel, om han vet hur en bra recension skall se ut och den frågan är inte så lätt att besvara, även om det inte är omöjligt — eftersom det var fråga om en bra recension, inte en fullkomlig! Vad man först av allt måste begära av en recen-

sent, det är att han läser den bok som han skall anmäla och att han läser den ordentligt! En del av de recensioner som publiceras i vår press ger intryck av att vara skrivna efter det mönster som journalisten Clark Redfield anger i Elmer Rice' skådespel "Drömflickan". Mr Redfield berättar att han, då han skall recensera en bok, slår upp innehållsförteckningen för att se vad boken handlar om, sedan bläddrar han lite här och var och hittar kanske ett lämpligt citat. Dessa ingredienser blandas därpå med ett par allmänna omdömen om att boken är ganska lättöläst, stilen jämn och hygglig och att den på det hela taget är läsvärd, även om den har en och annan brist. Man frågar sig: var finns den bok på vilken denna recension inte skulle passa? Det är säkert mycket få böcker som inte skulle kunna komma ifråga. Recensenten bör alltså noggrant läsa den bok, som han är

Läkare varnar för talk — kan vålla dammlunga

Talk ansågs tidigare helt ofarlig, men på senare tid har man gjort iakttagelser som tyder på att den kan medföra risker för hälsan, skriver dr G. V. Hultgren, Bromma, i Svenska Läkartidningen.

Talk, som består av glänsande kristaller av vattenhaltigt magnesiumsilikat, har stor användning inom sjukvården som puder vid behandling av hudsjukdomar och för preparering av gummivaror. I både England och USA har på senaste tiden varningar utfördats mot att använda talk för att preparera operationshandskar. Förr ansågs inandning av talk vara ofarlig, men flera allvarliga fall av dammlunga har nu iakttagits.

Vid Liljeholmens kabelfabrik har talk använts vid gummitillverkningen i mer än 25 år. Vid undersökning i januari 1949 fick tio av företagets arbetare lungorna röntgade. I några fall upptäcktes gamla tbc-förändringar och lätt emfysem, men inte i något fall fanns emellertid tecken på dammlunga. Även om undersökningen i detta fall givit negativt resultat bör, med hänsyn till allmän erfarenhet, försiktighet vid hanterandet av talk iaktas, och på utsatta arbetsställen bör man bära andningsmask, säger dr Hultgren.

satt till att anmäla, så noggrant att han kan referera det väsentliga av innehållet — om tidningens utrymme tillåter — och så att han kan peka på inkonsekvenser, framhålla vad författaren glömt att behandla, var felaktiga slutsatser dragits o. s. v. En behövlig kritik får heller inte tystas ner, därför att författaren sitter i Svenska Akademien eller är gammal och erkänd eller något liknande. Recensenten bör vidare ha så stor erfarenhet att inte alltför mycket mänskligt är honom främmande och han bör vara så beläst att han inte skriver sina recensioner utifrån något ideologiskt trångsinne och slutligen är det önskvärt att han har de viktigaste värderingarna gemensamma med andra recensenter och de författare som han skall recensera. Om man inte kan uppnå en viss värdegemenskap, är förståelse ett minimikrav. Vad som här åsyftas kan anges med ett enkelt exempel. En naturalist eller existentialist konstnärligt har gestaltat sina teorier och uppfattningar i en roman och om denna roman sedan recenseras av en strängt religiös kritiker, som inte ens kan uppamma den minsta förståelse för arbetet, måste recensionen bli både orättvis och förkastlig ur litterär synpunkt. Med att en litteraturkritiker är objektiv menas alltså att han har en del väsentliga värden gemensamma med andra intellektuella eller att han åtminstone kan uppamma förståelse för fler livsåskådningar än den egna och de med den närbesläktade. Recensionerna har en viktig funktion i vårt samhälle, de skall framhålla mänskligt värdefulla diktverk, peka ut antidemokratiska tendenser och inhumana synpunkter, de skall underminera auktoritetstrons marknad bland de skönlitterära läsarna och tvinga dessa till egna djärva språng ut i tankens kalla, blå luft.

Till sist bör den kritiserade tåla kritiken utan andra åtgärder än möjligen ett skriftligt bemötande. President Trumans reaktion inför en recension som kraftigt kritiserade hans dotters sång är minst av allt förebildlig, men den kan tjäna som exempel på hur man inte skall reagera. I en liten brevlapp till recensenten skrev han: "Jag har just läst er oanständiga recension, undanstoppad på en sida längst bak. Ni låter som en besviken gammal man, som aldrig nått en framgång. Jag har aldrig mött er, men om jag gör det, kommer ni att behöva en ny näsa och massor av biffstek och kanske en support bredvid. En rännstensunge är en gentleman i jämförelse med er. Ni kan ta det här mer som en förolämpning än en reflexion om er börd".

Det sagda må vara tillräckligt, "ty" — för att åter anknyta till Predikaren — "om man ock ordar än så mycket och därmed förökar fåfängligheten, vad förmån har man därav?"

Man måste konstatera faktum, men inte för den skull desto mindre glädjande: den välsignade sommarn var slut. Ty för jordens människor, bondfolket, har varje årstid sin sköna egenart. — Det må vara stadsbonds privilegium att säga om hösten, att den är de eviga regnens och influenaepidemiernas tid.

Rödbotorparn sträckte nymornad på sig på förstutrappan och gned envist sömnen ur ögonen med knogarna. Rättade gäspande hängslena i ryggen och dröjde kvar där han stod, med händerna djupt nerkörda i byxfickorna. Från sankmarkerna nere emot skogen lättade nattens dimslöjor, steg upp gravitetiskt dansande och skingrades hastigt mellan grantopparna. En svag västlig vind förde med sig en starkt aromatisk doft av kompost och multnande löv. Från hönsgårn, bakom den vitrappade lagårdslängan, hördes tupparna tävla om att spränga sönder den tidiga höstmorgonens stillhet i frenetisk sångarstrid. Nu gnäggade visst unghästen i stallet och inifrån mangårdsbyggnadens kök hördes hustrun slamra med kopparna

till morgonkaffet. Gården vaknade, tidigt av sed och naturnödvändighet.

Rödbotorparn spottade i den förödda blomsterrabatten och gick in.

— Ser ut att bli vackert vär ida. Axel är väl oppe så han får hjälpa te me grisen ner te station?

Hustrun sysslade vid spisen, såg inte upp och svarade inte heller. Hon var tjock och sävlig bondmora, en sån där som sällan ödslar med ord. För övrigt brukades aldrig någon livligare konversation i hemmet. Men när hon sa nånting, så var det mest därför att hon ansåg sig böra påstå, eller för att i något avseende driva igenom sin vilja. Ordknappheten var påfallande makarna emellan vid morgonkaffet — grisen skulle iväg till slakteriet i dag, det var ju avtalat tidigare, och sen visste väl husbonn vad som fanns att göra för resten av dan. Hon drack från fat, sörplande som i brådska, men satte ner fatet på bordet långsamt, som i eftertanke. Så sa hon utan att se på maken:

— Axel vill ge sej iväg.

Bonden hejdade sig med handen halvvägs upp till kardusburken på spishyllan. Det var då förbannat att han aldrig tog reson med dom där grillerna, minsten bland sex syskon och den ende som var kvar hemmavid. Som just i år läst fram för prästen och som nu skulle börja göra skäl för sig på gårn. Som så väl behövdes, inte minst för hans egen del.

Men han sa ingenting alls. Stoppade pipan, satte på sig västen och gick ut.

— Gomorron, mor! Det var Axel som kom nerklappande från vindkammaren. Gumman snöt sig i förklädessnibben och skar upp tjocka skivor av det svarta rågrödet.

— Far å du ska te station me grisen ida. Bäst att du äter så du står dej, för sen bär de av te skogen efter grenar . . .

Axel åt under tystnad. Svalde och svalde, som mest för att få moderns stipulerade smörgåsar att försvinna från bordet. Men han var vaken och fördrömt till skogs, far och han.

— Räkna me att få hem ett par lass nu på förmiddan.

Gumman såg långt efter honom när han satt på sig mössan och snodde ut. Hon suckade.

Det var en liten skrämde och misstänksam gosse som på kvällen samma dag smög sig genom Rödbotorpets vildvuxna trädgård, över trädgårdsstättan mot stora trädesgårdet, och som sen satte av i full fart bortåt skogen så fort benen förmådde bära.

— Axääl! Axääl! — — —

Kvinnans röst ekade gällt nere vid träsket och ett annat eko svarade i kvällen uppe i den mörka furuskogen. Men Axel var redan vid skogsbrynet, nu inne mellan träden, utom synhåll och utom snubbarnas luggande räckhåll. Ensam med sina stora drömmar och hemligheter. Här i skogen, vid mystiska porlande källsprång mellan gröna hällar med pösande paddor inunder, trolska grottor, där skogsrå och huldra höll sig dolda på dagarna, och där träden var höga som sockenkyrkans högsta pelare, och här mellan de snåla risfällenas alltid gröna skymningsljus: här hade han sin verkliga varrelse och sina drömmars fördolda kamrater. Och här hade han sin egen högtidligt invigda lilla kyrka: två stenblock, det ena platt liggande och det andra uppriktstående som gavel, tornet, skeppet och en mindre sten som han själv släpat dit, vapenhuset. Ett gammalt grytlock hade han tagit hemifrån och hängt upp på tornet i en ståltråd. Det locket slog han på, kallade samman skogens och den gröna skymningens tusen väsen till högmässa, vid vilken han med hög röst officierade. Nere vid den fingerade altarringen växte en stor ormbunke med andaktsfullt och bifallande bugande blad. Men för Axel var det ingen ormbunke, nej, det var Äldrottningen, den trognaste bland hans menighet. Och i dag skulle han viga sig vid henne, efter år av längtan och mycket, mycket lidande.

Äldrottningen — han kallade henne Ingrid — för mjölkbilschaufförns dotter hette så och det var den vackraste han visste. Henne älskade han, fast han sällan ens vågat tala till henne, och han hade hatat och helst velat döda alla andra pojkar, som helt fräckt spelat kniv och kula med henne på skolgårn.

Ja, ormbunken var både Ingrid och Äldrottningen — de var identiska. Äldrottningen, det namnet jämte alla andra hans diktade kamraters namn hade han fått ur sagorna som skollärarn hade till uppläsning. Och sen hade han lånat de böckerna och läst dem om och om igen. De gav honom en hel och giltig föreställning på något sätt och gav ursäkt åt hans hungrande skaldiska pubertetsdrömmar.

Han slog på kopparlocket. Det låt precis som när kyrkvaktmästarn ringde i

Mörker skall syner blanda...

Mörkret i focus tänder speglingen ögat ser — bara en hand i skuggan gyllene solmynt ger.

Gick du ur mull och tjäle från dina döda liv blott för en stund få vara med om ett tidsfördriv...?

Mörker skall syner blanda speglingens bild du ser — bara en dröm i skuggan vet, vad din närhet sker.

NILS THORÉN.

Tecknare: Berit Fribrock.

sockenkyrkan på söndagarna. Lika allvarligt. Äldrottningen sänkte sitt vackra huvud. Axel ville se in i hennes ögon, delge henne sitt speciella allvar, men hon såg inte upp. Bugade blott till bifall.

Ingrid — Ingrid — Ingrid — som klockklang lät det och änglar sjöng under tempelvalven när han talade — jag tycker om dig — i dag ska du bli min, bara min...

Äldrottningen bugade, så skön i sin sammetsgröna klädnad, så utsägligt ljuv i sitt bifall. Ingrid? Men det var ju bekräftelse. Skolkamraterna som spelat kniv och kula med henne på skolgårn och inte han — asch, vad var de väl nu! Bara föraktfulla. Nej, det var för hårt. Ömkliga var de. Å, de skulle se honom nu. Här i skogen var han försvarad, han, översteprästen och de onda makternas bebtvingare...

Han böjde knä invid henne med ögon tårade av rörelse och stundens allvar. Äldrottningen räckte honom skälvande ett av sina fransiga blad som ett signum till deras oupplösliga förening.

Axel kom hem sjungande den kvällen. Frigjord genom sin hemliga visshet. Så vemodigt glad, att varken far eller mor kom sig för att förebrå honom för det han utan vidare givit sig av innan kvällsmaten. Såg bara på honom med en ny slags undran i blickarna, när han med stora kliv skyndade upp till sin kammare.

"Du skall älska din fader och din moder på det att det må dig väl gå och att du länge skall leva i ditt land", hade pastorn sagt. "Och du skall älska din nästa..."

Du skall älska.

BARNET

Barnet är ungefär två år.

På sistone har det börjat skrika om nätterna.

Hur det barnet kom till?

Jo, jag hade råkat nämna för en bekant, innehavaren av en stor möbelfirma, att min hustru och jag nog gärna skulle vilja ha en unge men att vi absolut inte hade råd till det, och denne hade då föreslagit mig att tjäna en del extra hos honom. Jag behövde bara "göra min röst hörd på stan", som han uttryckte sig, sedan skulle han själv pumpa kunderna på hur de kommit att vända sig till just honom, och kunde han bara lirka fram mitt eller någon av mina bekantas namn — det där fick vi kollationera då och då — så skulle det bli provision. Jag slog till och min röst måtte ha hörts från Norr till Söder och från Kungsholmen till Östermalm, ty snart nog hade jag en riktigt fin biinkomst från firman. Och då tyckte förstas min fru och jag att vi hade råd med den där ungen — tja, så kom då barnet.

I början var det snällt, men nu skrek det.

Om nätterna.

När min hustru så inte fått en blund i ögonen på tre dygn, förklarade hon kategoriskt, att nu var det min tur att försöka tysta ungen om den åter skulle börja med skrikandet.

Naturligtvis gjorde den det.

Jag tog den med in i mitt arbetsrum som låg i andra änden av våningen och försökte allt mellan himmel och jord för att få den tyst — omöjligt!

Så kom jag att tänka på, att om det inte gick att lirka den till att tysta, så kanske det gick att skrämma den.

Det var då jag fick min olycksaliga idé.

Som den handlingens man jag är, gick jag resolut och hämtade ungens kläder, klädde på den och i nästa minut slank vi ut genom ytterdörren, ned för trapporna och ut på trottoaren.

Så ställde jag barnet mitt på gatan och sa:

— Ge dig i väg och kom aldrig mer tillbaka! varpå jag vände mig om och gick ett par steg mot porten.

Jag hade väntat mig ett illtjut, men till min förvåning hördes inte ett ljud från ungen. Litet undrande snodde jag sakta om.

Barnet var försvunnet!

Jag blev med ens ohyggligt rädd och när jag, hur jag än tittade inte kunde få syn på det, till slut så smått halvfnoskig.

Hur gjorde man när ett barn försvunnit?

Det bara surrade i huvudet på mig. Så fick jag syn på telefonkiosken snett emot och ilade dit samt ringde upp — brandkåren, varpå jag med huvudet i händerna sjönk ned på en soffa under en av de där små lönnarna, vilka är ämnade att så småningom bli en ståtlig allé längs vår gata.

Vad hade jag gjort? Vilken onaturlig fader, vilken best var jag inte! Min ånger var oerhörd, mina samvetsförebärrelser otroliga.

Så insåg jag att det naturligtvis varit galet att ringa till brandkåren — vad jag sagt till denna hade jag inte en aning om — jag borde naturligtvis ha vänt mig till polisen. Besluten att genast sätta mig i förbindelse med denna tog jag händerna från ögonen — och där satt ungen molttyst bredvid mig!

I första häpenheten drog jag den förtjust intill mig, men så begynte med ens mitt faderskomplex att arbeta.

— Var kommer du ifrån? frågade jag barskt.

— Jag har hållit mig alldeles bakom dig hela tiden.

Så enkelt hade det alltså varit!

Om jag i Himmelens namn ändå inte hade tillkallat brandkåren! Men kanske det ännu inte var för sent att smita? Omöjligt! Där kom den — med en stor stegvagn.

Blixtnabbt hoppade jag upp på soffan, fick tag i ungen och sköt upp den bland den unga lönnens grenar, där den genast tyst klamrade sig fast, varpå jag hoppade ned och tog några steg åt sidan.

Nu var vagnen framme och ett par brandmän stego av och kommo fram till mig.

— Var det möjligen herrn som ringde? frågade den av dem som allra minst måste vara brandkorpral.

— Ja..., jaa..., svarade jag stammande.

— Varför? Vi förstod inte riktigt...

— Det sitter ett litet barn uppe i den där lönnen vid soffan. Brandsergeanten fick genast syn på ungen.

I nästa ögonblick hade han helt enkelt hoppat upp på soffan och lyft ner barnet — som, tydligen nu tyckte att det hela var riktigt lattjo.

Med ungen på armen kom han åter bort till mig.

— Ni har väl möjligen inte en aning om var den här hör hemma?

— Joo..., svarade jag hackande, joo... jag tror att den hör till huset snett emot, till förtiättan.

— Då ska vi snart ha saken klar! förklarade brandsergeanten, varpå han gick snett över gatan och dyrkade upp portlåset.

— Ni vet väl inte händelsevis också vad barnets föräldrar heter? fortsatte brandlöjtnanten litet misstänksamt.

— Jag tror det är Karlsson — i tredje våningen.

Vi tassade upp för trapporna och brandkaptenen ringde på vår dörr. När min fru kom och öppnade blev hon så vimsen så att hon inte tog minsta notis om mig, och jag började hoppas att kunna följa med brandöversten ned och en stund senare obemärkt smita upp igen.

Men därav blev intet, ty i nästa ögonblick öppnades en grann-dörr och våningens ägarinna stack ut huvudet och frågade:

— Men, snälla herr Karlsson, vad är det som hänt — vad står på?

Brandgeneralen ryckte till.

— Karlsson — är det ni som är far till barnet? formligen röt han.

— Ja, det lönade sig ju inte att neka.

— Nå då vill jag säga herr Karlsson, att det här börjar på att förefalla åtskilligt mystiskt. Jag tror vi får sätta i gång med ett litet förhör...

— Inte i natt, inte i natt, lyckades jag stamma fram. Jag är så trött och barnet... I morgon, i morgon — eller rättare senare i dag..., sedan jag fått sova.

— Nå, låt gå, då! Jag är löjtnant Hansson. Kom upp på mitt ämbetsrum klockan 11, men försök inte att smita ty jag vet ju både namn och adress.

Löjtnant!? I helsike heller! General fick jag det till.

— — — — —
Ungen sover som en stock — förmodligen är den trött. Och så hade den ju så roligt i natt.

Men jag!

Om några timmar skall jag stånda inför den där brandgeneralen. Och då har det nog gått upp för honom lika väl som för mig att tvååringar inte brukar klättra upp i träd. Errrrr!

Min första bekantskap — kärlek kan också kalla det — med järnvägen skedde inte direkt. Den förmedlades indirekt från två håll. Det första från Amerika, jag läste nämligen Jack Londons "På luffen" vid mycket tidiga år. Och naturligtvis framstod han och de övriga trampen som glorifierade hjältar. Vänta, tänkte jag, jag ska tjuvåka som han och jag ska också se till att klara mej.

Den andra indirekta förmedlingen var mer påtaglig. Inlandsbanan åt sig in mot lappmarkerna och en dag kom det första rallarlaget till kyrkbyn. Och därmed skrevs det första kapitlet i en ny era för lappmarkernas vidkommande. Det vi läst om, drömt om, fantiserat om blev ordet verklighet. Vi fick järnväg.

Än i dag är Inlandsbanan en av våra fattigjärnvägar. Om man reser med snälltåget från Stockholm och byter i Östersund till Inlandsbanan märker man med nästamma att man byter miljö och värld. I regel är det bara två personvagnar; de är gamla, utrangerade, på toaletten saknas såväl tvål som handduk. Bänkarna är hårda och obekväma. Passagerarna tvingas att packa ihop sig så gott det går. Och de klagar inte. De är vana vid Inlandsbanan. De vet att tåget stannar vid varje station, vid varje anhalt, man får åka, vänta ett tag, åka, vänta. Framförallt vänta. Och lappmarksbefolkningen tillhör härvidlag de tålmodigaste i landet. Sällan eller aldrig hör man nån klaga eller kinka. Hur det nu är så är Inlandsbanan lappmarksbornas egen järnväg. Den är redan förknippad med så många minnen, så många episoder, så många upplevelser.

Och på Inlandsbanan har jag tjuvåkt för första och sista gången i mitt liv.

Själva tjuvåkningen var förresten inte korrekt. Jag var en idealistisk, bleksiktig yngling som rest från Dorotea till Vilhelmina på ett distriktsmöte som godtemplarna anordnat. Jag hade returbiljett — den kostade visst två och femti — och på vägen hem beslöt jag mig för att lura konduktören. Det var kallt i luften, jag var dåligt klädd (lika dåligt klädd som jag är i dag) men jag stod ute hela tiden

för att se om jag kunde lura konduktören att slinka förbi mig utan att klippa biljetten. Och det lyckades verkligen. Anningen kände han igen mig från förra dan eller också såg han mig inte. När jag kom hem kunde jag med obeskrivlig stolthet visa upp en oklippt biljett. Jag fick en elak förkylning på kuppen. Jag låg flera dagar till sängs. Men jag hade tjuvåkt liksom Jack London och i fantasin levde jag länge på den resan.

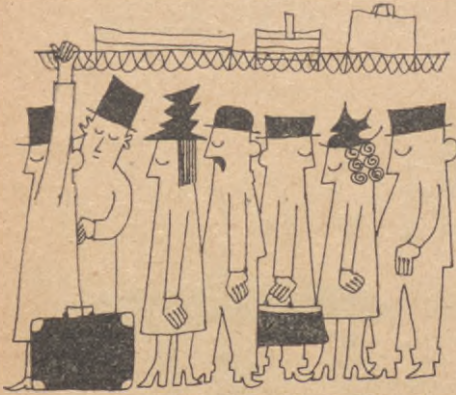
Mortorismen var inte så utvecklad på den tiden som den är nu. Skulle vi till Östersund eller Stockholm — alltså ut i vida världen — fanns det endast Inlandsbanan att tillgå. Och det tog mycket längre tid att resa till Stockholm på den tiden, nästan två dygn. Och där satt vi, svultna och hungriga, och längtade fram mot målet. Ingen restaurangvagn, ingen sovvagn. För dem som hade smörgåsar med sig gick det skapligt. Men för de andra var nog resan ett litet inferno. Därtill kom att många blev tågsjuka. Det tog mycket lång tid innan man vande sig av med den sjukan. Det var på den tiden man lärde sig att sova i sittande, halvliggande och stående ställning. Och det blev rikliga tillfällen att studera människor. Man hade inte stort annat att göra. Jo, man satt också och var ängslig över att man kanske inte bytte vid rätt station, att man kanske åkte fel. Det var en stor och äkta ängslan, ty resvanare var man inte. Och det var inte alla gånger så lätt att känka mellan tågen med sina väskor, unicaboxar och pappkartonger. Anej, långt därifrån.

Så småningom blev man så resvan och hade så pass mycket pengar att man vågade börja ta sovvagn från Östersund

... en trevlig stins

... man lärde sig att sova i stående ställning.

och neröver. Vilken underbar känsla att ligga i sin koj och lyssna till hjulens dunk mot skenorna! Det var en musik som inspirerade till dikter och kompositioner. Man fantiserade, man låtsades resa långt bort, man lämnade småbekymren bakom sig.

Det är en känsla som fortfarande behåller sin makt över mig. Jag har svårt att åka båt därför att jag lider av sjösjuka. Jag trivs att åka bil och buss och cykel. Men jag *älskar* att åka tåg. Jag skulle kunna resa tåg en hel vecka i tredje klass utan att tröttna eller ledas. Visst är det lite besvärligt om det är överfullt på tåget. Men alltid brukar det ordna sig. Sämjan brukar i regel vara god, man har möjlighet att endera sitta för sig själv eller inleda bekantskaper man kan byta kupé och vagn och man har rikliga tillfällen till att dels studera medpassagerarna och dels beundra det förbigående landskapet. Det är framförallt lugnande för nerverna. Hitintills har en tågresa alltid visat sig vara den bästa nervmedicinen för mitt vidkommande. Det är nog

en medicin som kommer att hålla framdeles med.

Ja, det är mycket att erinra sig från många tågresor. Men jag ska endast återge en episod.

Det var under kriget (det senaste) och jag hade påskat i Gävle. Jag reste till Stockholm på tredjedan och jag vet mig

aldrig ha följt med ett tåg som varit så packat med människor. I en kartonnerad plånbok hade jag alla mina ransoneringskort inklusive kaffe-, tobaks- och personkort. Tre timmar efter ankomsten till Stockholm, när jag skulle äta min middag, upptäckte jag att ransoneringskortet var borta. Jag hade tappat dem på tåget.

Självklart nog kände jag mig mycket ledsen. Men liksom en drukkande griper efter ett halmstrå så travade jag ner till Centralen och sökte upp centralchefen. Han gav mig en vänligt glimt, frågade vad jag hette och lotsade mig in på sitt tjänsterum. Där öppnade han en skrivbordslåda och plockade fram kortbiten. Nån ärlig själ hade hittat den på tåget och lämnat in den å Centralen. Jag vet än i dag inte vem denna ärliga själ var, men min tacksamhetskänsla var och är fortfarande stor och äkta.

Snart börjar det våras och somras i världen och lyckliga resenärer planlägger tripper till Sydamerika, Casablanca och Paris. Om jag hade råd att resa — vilket jag inte har i år — vet jag vad jag skulle välja. Jag skulle resa i Sverige. Jag skulle resa tåg, tredje klass. Och jag skulle resa en hel månad. Minst...

När jag kom hem kunde jag med obeskrivlig stolthet uppvisa en oklippt biljett.

Rallarlaget kom till byn.

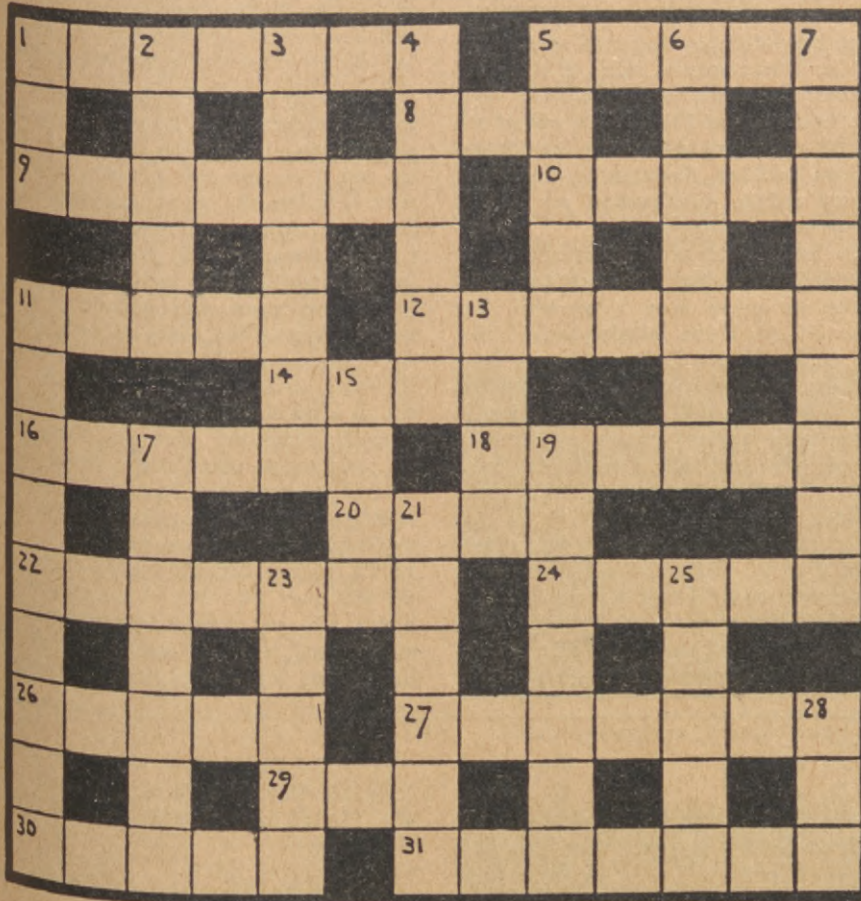
Om sättet att hjälpa...

De hjälpsökande, som önskar klara sig själva, som icke önskar inrätta sitt liv efter det ekonomiska stöd som samhället lämnar, är naturligtvis lättast att placera i arbete. Men även sådana som långvarig sysslolöshet gjort håglösa och arbetskygga kan ofta genom lämplig påverkan åter inlemmas i produktionen. Men de behöver stöd från samhällets sida. De saknar ofta det moraliska mod som fordras för att själva söka arbete. Frukten för att behöva tala om sin sjukdom och sina förhållanden avskräcker dem. De fruktar att arbetsgivaren ger ett bestämt nej om han får reda på att de varit sjuka. Det är av vikt att sådana personer får det arbete som svarar mot deras krafter och tillstånd i övrigt. Vad de passar till kan de mången gång inte själva bedöma.

En för sitt arbete intresserad fattigvårdsman med takt och omdöme kan här uträtta stora ting. Han måste börja med att söka vinna sin klients förtroende och lära sig förstå dennes intresse, läggning och önskningsar. Han måste kanske vidare rådgöra med läkare, arbetsförmedlare och anstalter för yrkesundervisning samt söka kontakt med och påverka parterna på arbetsmarknaden, arbetsgivare och fackföreningsfolk. Finnes viljan kan en socialvårdare utan buller, utan omständiga utredningar utföra storverk i smått men som blir avgörande för medmänniskors hela tillvaro.

(Ur ett föredrag av syssloman Einar Lind, Göteborg.)

KORSORD nr 7

VÄGRÄTA ORD.

1. Den tid en femårsplan omfattar. (7)
5. En fågelvärldens Pettersson. (5)
8. Grytliknande företeelse. (3)
9. Häri hämtar Hebe hävor. (7)
10. Är en hatt som ingen annan har make till. (5)
11. Storspö. (5)
12. En proletär bakom guldkrogens kullisser. (7)
14. Gu signe dej, så rent du talar, sa tattarkäringen när ungen —. (4)
16. Kvinna, stad och ylande. (6)
18. Hans golv är mitt tak, sade Nils Ferlin om den som bodde över honom. (6)
20. Kalliope. (4)
22. Smakar precis som orre. (7)
24. "En slätrakad jultomte är lika sorgligt felaktig som en tvättad sotare och en — på två ben." (5)
(Hasse Z)
26. Emanerar ofta ur grumlig källa. (5)
27. Tas med spade. (7)
29. Dina händer äro —. Och du kan — dem. (3)
30. Är Thielska galleriet fullt av. (5)
31. Borgen är en form därav. (7)

LODRÄTA ORD.

1. Går med ånga eller el-kraft. (3)
2. På hav och huvud. (5)
3. Ges av makan på glatta hakan. (7)
4. Kejsare. (6)
5. En kväll hos Conan Doyle. (5)
6. Stat i Staterna. (7)
7. Vad det lite gammalmodigt heter, det som snickras hop utav poeter. (9)
11. "Folk som ljuger med menlös uppsyn och tomma ögon ser ut som ljus leverkorv." (9)
(Olle Hedberg)
13. Flickan i ditt öga. (4)
15. Kvinnan utan nåd. (4)
17. Man har ofta liknat fackföreningspåvarnas lokala tillhåll vid en liten —. (7)
19. Simson och Johannes Döparen. (7)
21. Fyr. (6)
23. Inte roligt att ta emot av chefen. (5)
25. Den mjuka kindens hårda underlag. (5)
28. Utspottat ord. (3)

Pristagare

1:a pris kr. 10:—, herr Lars Högberg, Södra manl. 8, Österåsens Sanatorium.
2:a pris kr. 5:—, fru Karin Brodin, Södra Vägen 70, Göteborg.

Tävlingsregler.

Lösningar till korsord nr 7 skall vara Status redaktion, Kocksgatan 15, Stockholm, tillhanda senast den 10 aug. 1951. För att komma med i prisbedömningen måste tävlingsförsändelse vara märkt "Korsord nr 7". Glöm ej att tydligt ange namn och adress. Två priser, ett på tio och ett på fem kronor utdelas. Lösning och pristagarnas namn kommer i Status septembernummer.

Nytt tbc-medel mot "hårda" bakterier?

Ett nytt läkemedel mot tuberkulos har enligt British Medical Journal börjat lanseras i USA. Det nya medlet heter Viomycin, och enligt vad pressen rapporterar knyts vissa förhoppningar till det nya medlets särpräglade egenskaper. Härom skriver bl. a. *Aftonbladet*:

Streptomycin är alltjämt det viktigaste kemoterapeutiska medlet, men man behöver vid sidan härav någonting annat att användas mot det slags bakterier som är okänsliga för streptomycinet. Viomycin har upptäckts under det omfattande arbetet i Förenta staterna på att finna nya antibiotica. Det har redan prövats, men visat sig ha en del efterverkningar.

Ett uttalande av doktor John Lundquist i Sv. Nationalföreningen mot Tuberkulos för *Dagens Nyheter* visar att Viomycin är ganska okänt för våra svenska tbc-forskare — åtminstone vad det gäller behandling av människor:

— Man har känt till att viomycinet prövats på djur med lovande resultat, men däremot har fackpressen inte haft något att meddela om att det används vid behandling av människor, säger sekreteraren i Nationalföreningen mot tuberkulos, dr John Lundquist. I varje fall har vi inte prövat det här i landet.

SCHACK

Redigerad av G. Skarp

BOTVINNIK BEHÖLL VM-TITELN.

12—12 efter dramatisk slutstrid.

Efter en ytterst dramatisk slutstrid lyckades Botvinnik genom att utjämna i i 23:e partiet och remisera i det 24:e behålla VM-titeln. Rent siffermässigt: 12—12, slöt visserligen den gigantiska drabbningen oavgjord, men Botvinnik behövde enligt matchbestämmelserna ej mera för att sitta i orubbat bo. Utmanaren Bronstein är emellertid den som satt färg på partierna, stått för komplikationerna, och tagit de största riskerna. Ännu i sista partiet hade han hand om offensiven och fick efter bondeoffer en lovande ställning. De föregående hårda partierna syntes dock ha tagit på krafterna varför Botvinnik lyckades avveckla i rätt tid och komma till motspel. Här bjöd världsmästaren remis, vilket Bronstein i sakens dåvarande läge givetvis accepterade. — Matchens måhända bästa parti var det 22: a, som vanns av Bronstein. Det från Bronsteins sida friskt och iderikt spelade partiet hade nedanstående förlopp.

HOLLÄNSKT PARTI.

22:a partiet i VM — matchen i Moskva 1951.

Vit: Bronstein Svart: Botvinnik

1. d2—d4	e7—e6
2. c2—c4	f7—f5
3. g2—g3	Sg8—f6
4. Lf1—g2	Lf8—e7
5. Sb1—c3	0—0
6. e2—e3	— —

Dr Euwe anger här 6. Db3, och om då 6.—, c6 eller 6.—, Sc6 så 7. d5 med initiativ för vit.

6. — —	d7—d5
7. Sg1—e2	c7—c6
8. b2—b3	Sf6—e4
9. 0—0	Sb8—d7
10. Lc1—b2	Sd7—f6
11. Dd1—d3	— —

Även 11.—, f3 var spelbart.

11. — —	g7—g5

Ett angreppsdrag på gott och ont. Solidare var 11.—, Ld7.

12. c4×d5	e6×d5
13. f2—f3	Se4×c3
14. Lb2×c3	g5—g4

Så gott som tvunget ty vit hotade att rulla upp centrum med e3—e4.

15. f3×g4	Sf6×g4
16. Lg2—h3	Sg4—h6

Annars hade vit fortsatt med L×g4 jämte e4.

17. Se2—f4	Le7—d6
18. b3—b4	a7—a6
19. a2—a4	Dd8—e7
20. Ta1—b1	b7—b5

Försvagar damflygeln. Botvinnik fruktade tydligen genombrottet b4—b5. Svart borde spelat antingen 20.—, Ld7, eller 20.—, Sf7 ev. åtföljd av Sg5.

Från när och fjärran

Nya folksjukdomar — och gamla

Det har blivit populärt med medicinska artiklar i dagspressen, ingen tidning med självaktning tycks kunna undvara dem. Och ingenting ont i det. Klart, enkelt och lättfattligt skrivna gör dessa populärmedicinska artiklar säkert nytta, bidrar att skingra många missförstånd och ta kål på mycken vidskepelse.

Men när fetman presenteras som en ny folksjukdom, tycker man nog att skribenten tar grovt korn i överkant. Var finns det nya i den folksjukdomen? Redan gamle Odhner lärde oss ju, att Gustaf II Adolf med åren blev tämligen fet, och även den mest rojalistiskt sinnade måste inför en ryttarstaty av Karl X Gustaf fråga sig, hur isen kunde hålla under det legendomspunna tåget över Bälten.

När det gäller vikttabellen har säkerligen svenska folkets historia varit dess konungars, fast det var förstas inte riktigt så Geijer menade, när han skrev ner sina berömda ord. Långtifrån att vara någon ny folksjukdom är fetman sannolikt

en av våra äldsta. Om man nu över huvud ska använda ordet sjukdom i alla de fall, då det gäller glada ätares övervikt.

Alla dessa skrivelser om fetma har för övrigt alldeles tappat bort en synpunkt i sammanhanget, nämligen den gamla folketro som i en viss övervikt såg ett kroppens naturliga skydd mot lungtuberkulos. Det är en uppfattning, som är djupt rotad i folkmedvetandet, och det är egentligen inte så underligt, när man vet i hur hög grad forna dagars sanatoriekurer gick ut på att bibringa den sjuke en livsbejakande kroppskontur. Betecknande är, att när Hålahult, vårt första folksanatorium, till sitt 25-årsjubileum utgav en minnesskrift, innehöll densamma bl.a. en redogörelse för patienternas viktstatistik. Det berättades till och med om några rekord i sanatoriets historia. 1903 förekom ett par anmärkningsvärda rekordnoteringar. En manlig patient lyckades på 89 dagar öka sin vikt med 20,7 kilo, d.v.s. nästan ett kvarts kilo om dagen! Samma år sattes ett vackert rekord i damklassen, då en tös genom 208 dagars energiskt ätande

21. Lh3—g2	Sh6—g4
22. Lc3—d2	Sg4—f6
23. Tb1—b2	Lc8—d7

Bättre chanser erbjöd genast 23.—, Se4.

24. Tf1—a1!	Sf6—e4
25. Ld2—e1	Tf8—e8
26. Dd3—b3	Kg8—h8
27. Tb2—a2	De7—f8
28. Sf4—d3	Ta8—b8

Uppenbarligen ej det bästa när vit nu via a-linjen tränger in i den svarta ställningen.

29. a4×b5	a6×b5
30. Ta2—a7	Te8—e7
31. Sd3—e5!	Ld7—e8

Här borde 31.—, L×e5 jämte Le6 ha skett.

32. g3—g4!	— —

Bronstein har manövrerat förträffligt, och inleder nu med bondeoffret den avgörande slutattacken.

32. — —	f5×g4
Otillfredsställande var även 32.—, f4.	
33. Lg2×e4	d5×e4
34. Le1—h4	Te7×e5

Ett offer i förtvivlan. Det vita angreppet låter sig emellertid ej hejdas.

35. d4×e5	Ld6×e5
36. Ta1—f1	Df8—g8
37. Lh4—g3!!	— —

En elegant slutvinjett. Botvinnik kunde nu genast givit upp då han blott har det bittra valet mellan att bli matt eller förlora tornet.

37. — —	Le5—g7

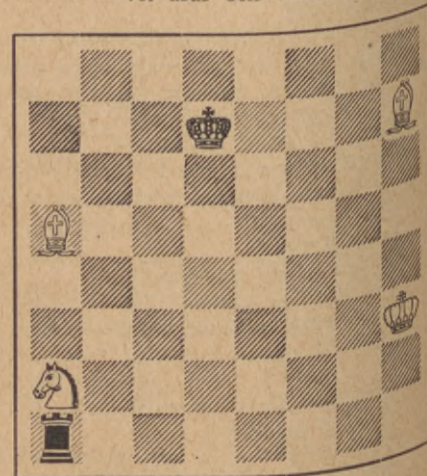
På 37.—, D×b3 hade följt matt i två drag: 38. Tf8†, Dg8. 39. L×e5 matt. (På 37.—, L×g3 hade givetvis följt 38. Db2† eller Dc3†.)

38. Db3×g8† Uppgivet

LÖSNING till problem av F. Fleck.
Tvådragare. 1. Te7×e5.

STUDIE.

Av A. Wotava.
Vit drar och vinner.

Vit: Kh3, La5, Sa2, Bh7 = 4.
Svart: Kd7, Ta1 = 2.

lade 20 kilo till sin figur. Det verkliga Gunder Hägg-rekordet sattes emellertid 1907, då en manlig patient på 237 dagar lyckades öka inte mindre än 23,4 kilo.

När man tänker på all den trycksvärta och skrivarnit, som offrats på "folksjukdomen" fetman i de yttersta av dessa dagar, kan man inte låta bli att önska, att någon liten del av all denna publicitet i stället hade kommit tuberkulosen till del. En och annan läsare ska måhända här invända, att om tuberkulosen månede det väl ha skrivits nog. Invändningen är bara delvis berättigad.

Den publicitet, som kommit tuberkulosen till del i dagspressen, har med några få glädjande undantag uteslutande ägnats de medicinska synpunkterna och kanske främst sysselsatt sig med de från tid till annan uppdykande nya läkemedlen. En gång hette dessa mediciner enzytol och sanocrysin, fast nu är det inte många som minns dem. Vår tids läkemedel bär andra namn. Om dem är ingenting annat att säga, än att det vore lyckligt, om de ville infria åtminstone en del av de förhoppningar, som dagspressens mest optimistiska tidningsartiklar förefaller att ställa på dem.

Tuberkulosen har emellertid också en social-medicinsk sida. Att skriva om den tycks inte vara populärt. Knappast heller att tala om den. Det förblir för den oinvigde ett mysterium, varför inte vår i många andra stycken frispråkiga läkarkår med större energi i dagspressen hävdar de sociala synpunkterna på tuberkulosen och framhållit, vad rationell tuberkuloseftervård i form av tillräckliga socialunderstöd och sunda, rymliga bostäder skulle kunna betyda. Det är sant att en och annan läkarröst höjts för att belysa den sidan av problemet. Men svälorna har varit för få för att göra en sommar.

Och ändå är social-medicinen ingen ny gren på vetenskapens gamla hasselbuske. Den belgiske hygienikern René Sand påpekade i en föreläsning för några år sen, att samhällena i antikens Grekland tillsatte särskilda socialläkare, även om man givetvis inte kan påstå att social-medicinen som vetenskap är så gammal. Dess födelse brukar vanligen dateras till 1828, då Louis-René Villermé framlade sin statistiska jämförelse av dödligheten bland de rika och de fattiga.

Små märken som ger stora möjligheter

Idén är egentligen så rasande enkel: att ta vara på och nyttiggöra begagnade frimärken.

Adressen är lika enkel: TUBFRIM, Nesbyen, Norge.

Det var 1929 som den norska nationalföreningen — Nasjonalforeningen mot tuberkulosen for folkehelsen — startade den insamling av frimärksmakulatur, som till dags dato gett ett nettoöverskott av nästan 300.000 kr. Enbart föregående år, 1950,

Frimärksmakulaturen packas upp.

Frimärkena sorteras.

Fullastade med frimärkspaket vandrar flickorna upp mot Tubfrims lilla fastighet i Nesbyen från det närbelägna postkontoret.

gav verksamheten ett netto av 38.000 kr. Det är mycket pengar och värdefulla pengar, därför att de används för ett ändamål, som alla måste finna förnuftigt: till att bekämpa tuberkulosen genom att hjälpa de tuberkulösa.

Vanliga stämplade frimärken rivna från brev, vykort, korsband. Mängder av dem, ty alla samlar. Affärsföretag, offentliga verk och inrättningar, privatpersoner, skolbarn. Hela Norge samlar. Paket på paket begagnade frimärken skickas iväg till Tubfrims lilla fastighet i Nesbyen, där tolv flinka flickor tar hand om märkena, tvättar och sorterar dem — för att sen åter sända ut dem till frimärkshandlare över hela världen.

Tubfrims årliga nettoöverskott går oavkortat till norskt tuberkulosbekämpande, till vård av tuberkulossjuka barn, till yrkesutbildning av lungkonvalescenter, till startbidrag åt genom tuberkulos partiellt arbetsföra som vill börja egen rörelse.

De små märkena ger Norges lungsjuka livsmöjligheter, stora möjligheter, oanade möjligheter.

Många försändelser anländer till Tubfrim varje dag, och många sänds iväg.

Tubfrims kontor varifrån insamlingsverksamheten och frimärksförsäljningen organiseras. Tubfrim har förbindelse med frimärkssamlare överallt i världen.

Köp SOLSTICKAN!

STOCKHOLM

Bengtssons Litografiska

23 22 20 Sveavägen 90, Stockholm 23 22 20
MODERNT OFFSETTRYCKERI

Medlemskap i statsunderstödd

SJUKKASSA

är en ekonomisk tillgång, som Ni ej kan undvara. Skydda Eder själv och Edra barn genom inträde i ortens erkända sjukkassa

STOCKHOLMS LÄNS
ERKÄNDA CENTRALSJUKKASSA

Sveavägen 61 — Stockholm
Tel. 23 09 85

BORÅS OCH SÖDRA
ÄLVSBOGERS LÄN

Gusums Blixtlås

FABRIKSNERDERLAG

D. G. Rudholm & C:o

Tel. 119 07 & 144 07 Borås

BIL-SERVICE AB
BORÅS

Allt i bilbranschen

AB FRANS BRUNKE

LÄNGHEM

AB NORRMALMS GJUTERI &
MEK. VERKSTAD

Telefon 103 93

— BORÅS —

GJUTGODS och REPARATIONSARBE-
TEN för TEXTILINDUSTRIEN

RESERVERAD ANNONSPLATS

BORÅS OCH SÖDRA ÄLVSBOGERS LÄN

AB Corsettindustri

— BORÅS —

NAMNANROP:

A. B. C.-KORSETT

A.B. Kamgarn

BORÅS

BORÅS EXPORTAFFÄR

Köpare till
Järn- o. Metallskrot samt Textilavfall
Kråkeredsvägen 6 — Telefon 156 20
— BORÅS —

Borås

Fabriksnederlag

DEN SVENSKA HANDLAREKÄRENS

FÖRNÄMSTA INKÖPSKÄLLA

E.W. JUST

FÄRGERI — BLEKERI

MERCERISATION

Filmtryckeri

BORÅS

Tel. växel 174 65

FRITSLA

Konfektionsfabrik

Fritsla

Tel. 701 22

Kinna Wäveri

Bröderna Nilsson

Kinna Yllefabrik

KINNA

STIGEN

A.-B. ALF STIGENS FÄRGERI

Tel. 551 70

SANDARED

Färgning, Appretering
Konstlädertillverkning

JÖNKÖPING

AB Abrahamssons Snickerifabrik

Smålands Taberg

Tel. 77, 277

Tillverkar byggnadssnickerier
och levererar trävaror

June-Munktell

Marinmotor

för fiske-, frakt- o. passagerarefartyg

AKTIEBOLAGET

JÖNKÖPINGS MOTORFABRIK

Jönköping. Telegr.-adr.: Motor
Telefoner: 197, 897

MALMÖ

Ät varje dag —

Andersson's

Kött-, Fläsk- o.
Charkuterivaror

O. NORMANNS FRÖHANDEL

Etabl. 1885

Skomakareg. 4. Tel. 201 78, 781 54

Postgiro 14009

Malmö

Lund

1:sta klass HERR-, DAM- och
MILITÄRSKRÄDDERI

Malmö Skrädderiaffär AB

1911—1946

Föreningsgatan 35

Tel. 231 67

M A L M Ö**TEATERKAFÉET**

PILDAMMARNÄ

REKOMMENDERAS
Tel. 255 26 **Olga Hellqvist**Nu gäller det att göra rätt val även när
det gäller **KÄFFE**

Välj

ERIC LUNDBLADHs
utsökta **KÄFFEBLÄNDNINGÄR**

Tel. Namnanrop Malmö

Fråga alltid efter **S:T KNUTS**

Vatten och Läskedrycker

S:T KNUTS VATTENFÄBRİK

Malmö — Telefon 211 80

CYKELN kan Ni hos oss utvälja bland**FEM FINFINÄ FÄBRİKÄT**Velocett - Husqvarnä - Rex
Örnen - Apollo**VELOCITÉT**Nobelvägen 19, Malmö. Tel. 275 86
Killiansgatan 17, Lund. Tel. 109 67**MÄRMÖR, KÄLKSTEN**och **GRÄNIT****INGENJÖRSFIRMAN H. SVENSSON**

Villa Daisy, Mariedalsvägen

MÄLMÖ Telefon 153 80**CÄFÉ SLOTTSPÄRKEN****REKOMMENDERÄS**

Smörgåsar, luncher och supéer

Även inneservering

S U N D S V ÄLL**Järnkonstruktioner och smiden**

för hus och fabriksbyggnader

Andersson & Nilssons Smidesverkstad Telefoner 4757, 4767 — **SUNDSVÄLL****DUCO & MÄLÄREVERKSTÄD**Modern och tidsenligt inredd efter
senaste förordningen**C. ERİK BERGSTRÖM**

Förstklassigt arbete

N. Järnvägsgatan 52

Humana priser

Telefon 1718

S U N D S V ÄLL**ÄNKÄRBOARD**hård och porös, för isolering och inredning
av nya och gamla hus**ÄNKÄRSVÄKS ÄKTIEBOLÄG****SUNDSVÄLL**

Tel. 555 40

V Ä S T E R V I K**VID BESÖK I VÄSTERVİK**gynna platsens största och bäst sorterade
affär i järnvarubranschen**A. P. Jonsson & Co. AB**

Tel. 1001, 373, 57

TJUST BRÄNSLE ÄKTIEBOLÄG

Tel. 692

Västervik

Tel. 1662

STENKÖL — KÖKS — VED**BYGGNÄDSVÄRÖR****ÄB Figeholms Bruk**
Figeholm

Tillverka:

PRESSPÄN för elektriskt ändamål av högsta
kvalitet och med största genomslagshållfasthet**Textilpresspan — Bokbinderipresspan****Jacquardkort — Registerkartong****ÄKTIEBOLÄGET****SVERIGES FÖRENÄDE**
TRIKÅFÄBRİKÄR**BÖRÄS****A.-B.****S P I K****V Ä S T E R V I K**Tillverkar och försäljer genom
järnhandlarna all slags trådspik

Telefon 384

GÄVLEVERKENS Gasspisar -
Vedspisar - Vattenvärmare

I modernaste konstruktion och arkitektur

Tackjärnsgjuteri — modellverkstad —

Mek. verkstad — emaljverk

GÄVLEVERKEN ÄB,
Gävle - Tel. 3643

GEFLE METALLGJUTERI

SVEN G. DAHLQVIST

Upplandsgatan 9, Box 251   Telefon 144 99
GÄVLE

Utför metallgjutgods i alla rödgodslegeringar i styckevikter upp till 600 kg.
Lagerbussningar alltid i lager.

BEGÄR OFFERT.

RESERVERAD ANNONSPLATS

John Torstensson **Malmö**

KONSULTERANDE INGENIÖR FÖR
VÄRME-, VENTILATIONS- OCH
SANITETSTEKNISKA ANLÄGGNINGAR

Kontor: Idungsgatan 36. Tel. 160 59
Bostad: Dalaplan 4.   Tel. 160 59

A.-B. Frode Lund

HÖÖR. Tel. 945, 946, 947, 948

Auktoriserad försäljare för:

Chrysler, Plymouth, Standard-Vanguard,
Skoda och Volkswagen. Personvagnar.

Scania-Vabis, Fargo Vanguard, last- och
skåpvagnar, Ferguson Traktorer.

Utryckningsstation för svensk räddningstjänst.

A.-B. **A. J. BORGS VÄVERI** **KINNAHULT**